

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE: RIDDER RENÉ VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES: PROF. MR. RIDDER RENÉ VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

EEN DWINGENDE NOODZAAK: HET SYSTEMATISEREN EN HET OPBOUWEN VAN EEN ZELFSTANDIG GESTRUCTUREERD ECONOMISCH STRAFRECHT EN STRAFPROCESRECHT

*Rede uitgesproken door de procureur-generaal J. MATTHIJS op de plechtige openingszitting van het
Hof van Beroep te Gent op 1 september 1975 (slot)*

22. In het economisch strafrecht, net zoals in andere domeinen, o.m. inzake de strafrechtelijk beteugelde bescherming van het leefmilieu tegen water- en luchtverontreiniging en tegen het lawaai⁷⁰, is niet alleen een duidelijke strekking merkbaar, maar zelfs een niet te ontkennen behoefte ontstaan om het bedrijf of de onderneming zelf, als rechtspersoon, een straf te kunnen opleggen. Het probleem van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de morele persoon blijft dus in het economisch strafrecht gesteld.

In ons land stuit het nog altijd op weerstand een rechtspersoon te bestraffen. Ofschoon de regel niet met de strakheid van een grondwettelijk beginsel is bekleed, en de wet er dus van kan afwijken, is niettemin de wetgever alhier tot nog toe trouw gebleven aan het klassieke principe "*societas delinquere non potest*", behoudens in het enige en geheel uitzonderlijke geval, behandeld door artikel 1 van de *Besluitwet van 29 juni 1946*, betreffende het niet-verantwoord optreden van tussenpersonen in de verdeling van produkten, grondstoffen, enz... welke bepaling als volgt luidt:

"Wordt bestraft met de straffen voorzien in artikel 4 — (dit zijn de straffen van de Wet van 22 januari 1945) — elke natuurlijke of rechtspersoon die optreedt in de verdeling van produkten, grondstoffen, koopwaren of dieren, en die,

wat de in beschouwing genomen verrichting betreft, geen van onderstaande voorwaarden vervult:

a) zich rechtstreeks bevoorraden bij een producent of de invoerder;

b) rechtstreeks verkopen aan de gebruiker."

Die uitzondering is sindsdien zonder nieuwe toepassing gebleven, zodanig dat men de vraag heeft kunnen stellen of die tekst niet veeleer het gevolg is geweest van een verstrooidheid van de opsteller(s) van de besluitwet dan wel de uitdrukking van een bewuste wil om voortaan af te zien van de traditionele regel van de niet-strafrechtelijke verantwoordelijkheid der morele personen⁷¹.

Over de verschillende *doctrinale* standpunten ingenomen t.o.v. voormelde regel kan, in dit betrekkelijk kort betoog, bezwaarlijk worden uitgeweid, en moet ik mij er noodzakelijk toe beperken te verwijzen naar de omvangrijke literatuur die het onderwerp uitvoerig heeft behandeld⁷².

⁷¹ Zie JEAN CONSTANT, *op. cit.*, in de voetnoten 3, 17 en 29, blz. 395.

⁷² Zie o.m. JEAN CONSTANT, "La responsabilité pénale des personnes morales et de leurs organes en droit belge", *Rev. Int. Dr. Pén.*, 1951, 597-626; zelfde auteur, "Strafbaarheid van de rechtspersoon en haar organen in het Belgisch recht", preadvies uitgebracht in de Sectie Strafrecht van de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland, *Jaarboek IV*, 1951-1952, blz. 75 tot 93; *Traité élém. de dr. pénal*, B. I, uitg. 1965, nrs. 105, 106 en 107, blz. 153-160, en de uitvoerige opgave van al deze werken vermeld in de voetnoten 1 op de blz. 154 en 156; L. CAPPUYNS, "Les infractions économiques", *R.D.P.*, 1959-60, 581; "De economische misdrijven", *R.W.*, 1959-60, 1153; JULES D'HAENENS, "Is een synthese van de beteugeling in de bijzondere strafwetten te reali-

⁷⁰ Ik meen trouwens te weten dat deze aangelegenheid op de agenda zal worden gebracht van de eerstkomende Frans-Belgisch-Luxemburgse studiedagen van de Unie van Strafrecht te Brussel in november 1975.

Wat de *rechtspraak* van het Hof van Cassatie betreft, in menigvuldige arresten werd de leer bevestigd dat een rechtspersoon geen misdrijven kan plegen, en het haar wettige vertegenwoordigers zijn, organen of aangestelden, — d.w.z. de natuurlijke personen door wier tussenkomst zij handelt —, die de daders zijn van de misdrijven en ervoor strafrechtelijk aansprakelijk zijn⁷³.

Meer bepaald inzake economische misdrijven, als de strafbare gedraging gepleegd werd door de rechtspersoon, zal dus, in de huidige stand van onze wetgeving en rechtspraak, het openbaar ministerie, en uiteindelijk de strafrechter, telkens moeten opsporen en bepalen welke fysische persoon (of personen), in de schoot van de onderneming, de strafbare daad beging(en), om te bepalen *wie* strafrechtelijk verantwoordelijk is.

Zo deze opsporing en uiteindelijke rechterlijke vaststelling wellicht weinig moeilijkheden kunnen opleveren wat *kleine* bedrijven aangaat, zijn ze voor omvangrijke moderne, en dikwijls multinationale ondernemingen veelal een onmogelijke taak geworden. Immers, de leiding wordt er meestal niet meer verzekerd door één of door enkele personen, doch door *groepen*, — zoals directiecomités, organisatiecomités —, waarvan de samenstelling vrij dikwijls wijzigingen ondergaat, en de taakverdeling veelal verspreid ligt over verscheidene streken, landen, ja zelfs werelddelen.

Door een *positieve collectieve* wil kwamen die rechtspersonen tot stand en worden hun activiteiten bepaald en geregeld. Deze sociale-collectieve wil vindt voortdurend zijn uitdrukking zowel in de stemmingen van de algemene vergaderingen als in de beslissingen van de diverse directie- en be-

heersorganen. Derhalve, wanneer de economische bedrijvigheid van deze rechtspersoon zich oriënteert naar delictueuze verrichtingen of daden, is het normaal dat de rechtspersoon, bezield met die collectieve wil, de voor haar uiteraard aangepaste strafsancities, die op die strafbare feiten worden gesteld, zou ondergaan.

Zodus niet alleen in feite, maar ook van zuiver juridisch standpunt uit, zouden de moeilijkheden verholpen worden door het invoeren, in het economisch strafrecht, van de *rechtstreekse strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de rechtspersoon zelf*, wat niet belet dat tegelijkertijd de *burgerrechtelijke aansprakelijkheid van de rechtspersoon* voor de veroordelingen tot geldboeten, schadeloosstelling, gerechtskosten, verbeurdverklaringen en andere vermogenssancities, opgelegd aan haar organen of aangestelden, zou worden aangenomen, zoals dit reeds het geval is in tal van andere al dan niet economische wetten⁷⁴.

Deze opvatting is geen nieuwigheid⁷⁵, en was reeds, vanaf 1929, doch vooral na de tweede wereldoorlog, met het oog op een meer efficiënte beteugeling der economische misdrijven, het voorwerp in verscheidene rechtscongressen⁷⁶ van positieve wensen of resoluties voor de toepassing der strafsancities op de rechtspersoon zelf.

23. Intussen werd de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de rechtspersoon inzake economische misdrijven, in sommige landen, door de wetgever bepaald.

Het Duitse recht kent b.v. de mogelijkheid van

seren?", R.W., 1963-64, 473-490, meer bepaald 479-480; JEAN WILMART, *op. cit.*, in de voetnoten 3, 25 en 56, R.D.P., 1968-69, 534-538; YVON HANNEQUART, "Imputabilité pénale et dommages survenus aux personnes et aux biens à l'occasion des activités de l'entreprise", R.D.P., 1968-69, 409-488; LUCIEN FRANÇOIS, "Remarques sur quelques questions de droit pénal social particulièrement sur l'imputabilité", R.D.P., 1968-69, 489-518; JULES MESSINE, *op. cit.* in de voetnoten 3, 25, 58, 59, 60 en 65, J.T., 1970, 429-430, nrs. 17-21; JULES D'HAENENS, *op. cit.*, in de voetnoten 1, 2, litt. c, 16, 18 en 57, R.W., 1969-70, 1562-1563; *op. cit.* in de voetnoten 1 en 57, blz. 57-58; *op. cit.* in voetnoot 57, blz. 458 en 459. Zie bovendien ROBERT LEGROS, "Imputabilité pénale et entreprise économique", R.D.P., 1968-69, 380-381.

⁷³ Cass., 13 februari 1905, *Pas.*, 1905, I, 130; 19 december 1933, *Pas.*, 1934, I, 107; 26 februari 1934, *Pas.*, 1934, I, 180; 8 april 1946, *Pas.*, 1946, I, 137, en de voetnoot; 18 oktober 1948, *Pas.*, 1948, I, 572; 16 december 1948, *Pas.*, 1948, I, 723; 19 februari 1955, *Pas.*, 1955, I, 699; 4 juli 1955, *Pas.*, 1955, I, 1204; 20 februari 1956, *Pas.*, 1956, I, 633, R.D.P., 1955-56, 767; 23 november 1959, *Pas.*, 1960, I, 354; 28 maart 1960, *Pas.*, 1960, I, 878; 24 augustus 1961, *Pas.*, 1961, I, 1217; 16 april 1962, *Pas.*, 1962, I, 920; 17 september 1962, *Pas.*, 1963, I, 62; 24 september 1962, *Pas.*, 1963, I, 303, R.W., 1962-1963, 1065; 22 oktober 1962, *Pas.*, 1963, I, 234; 24 november 1962, *Pas.*, 1963, I, 384; 1 april 1963, *Pas.*, 1963, I, 835; 2 december 1963 (2 arresten), *Pas.*, 1964, I, 347 en 355.

⁷⁴ Zie o.m. art. 20 van de Wet van 27 mei 1960 tot bescherming tegen het misbruik van economische machtspositie, doch ook art. 123 *decies* van het Strafwetboek (art. 2, Besluitwet van 20 september 1945); art. 18, § 1, van de Wet van 1 juli 1960 betreffende de verplichte verzekering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid inzake motorvoertuigen; art. 18 der Wet van 10 juni 1964 betreffende het openbaar aantrekken van spaargelden, en dies meer (men raadplege JEAN CONSTANT, *Traité élém. dr. pén.*, B. II, nr. 698).

⁷⁵ Titel XXI van de Franse Ordonnance criminelle van 1670 aanvaardde reeds de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de rechtspersonen. In het Verenigd Koninkrijk Groot-Brittannië bestaat ze sinds 1899. ("Interpretation Act" 1889). Ook in Canada sinds het in werking treden van de "Criminal Code", Sectie II, § 13. In de V.S.A. wordt de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de rechtspersoon door de rechtspraak algemeen aanvaard (Zie MERLE en VITU, *Traité de droit criminel*, blz. 492, voetnoot 2).

⁷⁶ Zie o.m. het IIe Internationaal Congres van Strafrecht, gehouden te Boekarest, in oktober 1929, onder het voorzitterschap van graaf CARTON DE WIART, en het verslag van MOMMAERT en N. GUNZBURG, R.D.P., 1929, 647, als ook en vooral de internationale congressen bedoeld in voetnoot 2, litt. a, b en c.

Zie JEAN CONSTANT, *Traité élémentaire dr. pén.*, uitg. 1965, B. I, de bibliografie blz. 156, voetnoot 1, als ook de pertinente beschouwingen van de procureur-generaal MARCEL RIGAUX, in zijn openingsrede voor het Hof van Beroep te Luik op 1 september 1972, "Sur la route du droit pénal européen", R.D.P., 1972-73, 657-658.

bestrafing van rechtspersonen, indien de feiten worden gerekend tot de zogenaamde "*Ordnungswidrigkeiten*"; de rechtspersoon kan, in dergelijk geval, rechtstreeks worden bestraft met een geldboete van 100.000 D.M. en onder omstandigheden ook met sluiting van het bedrijf.

In *Frankrijk*, doch in een ander domein, heeft de *ordonnantie* van 5 mei 1945, aangevuld door die van 2 november 1945, tot beteugeling van de gedragingen van de pers-, editie-, informatie- en publiciteitsondernemingen, schuldig aan collaboratie met de vijand, de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de rechtspersonen uitdrukkelijk erkend⁷⁷.

De wet die evenwel, in de hier behandelde materie, volle aandacht wekt is de reeds vermelde *Nederlandse Wet van 22 juni 1950* op de economische delicten, nl. *artikel 15*, §§ 1, 2 en 3, van deze wet, dat als volgt luidt:

Art. 15.

"1. Indien een economisch delict wordt begaan⁷⁸ door of vanwege een rechtspersoon, een vennootschap, enige andere vereniging van personen of een doelvermogen, wordt de strafvervolg ingesteld en worden de straffen en maatregelen⁷⁹ uitgesproken, hetzij tegen die rechtspersoon, die vennootschap, die vereniging of dat doelvermogen⁷⁹, hetzij tegen hen die tot het feit opdracht hebben gegeven of die feitelijk leiding hebben gehad bij het verboden handelen of nalaten, hetzij tegen beiden.

⁷⁷ Zie J. MAGNOL, "Une expérience de mise en oeuvre de la responsabilité pénale des personnes morales", *Rev. Int. Dr. pén.*, 1946, 58-72.

⁷⁸ Art. 1 van de wet somt deze delicten op; het zijn "misdrijven" voor zover ze opzettelijk zijn begaan, en, voor zover deze economische delicten geen misdrijven zijn, zijn het "overtredingen" (art. 2). Zie desdaangaande het preadvies van P.A.H. Bos, *op. cit.* in voetnoot 15, blz. 14-18.

Voor de inhoud van het begrip "opzet" bij economische delicten, raadplege men de noot van A. MULDER, in zijn in voetnoot 15 geciteerd commentaar op de wet, 2e druk, Tjeenk Willink, Zwolle, 1970, onder art. 2, en de twee arresten geveld door de Hoge Raad op 18 maart 1952, *N.J.*, 1952, 314-315, met annotaties B.V.A.R.; *Ars Aequi*, 2e jaargang, blz. 44, met de opmerkingen van J.M. VAN BEMMELEN, en S.E.W., 1952-53, 23, met de opmerkingen van A. MULDER.

⁷⁹ Het gaat hier vanzelfsprekend enkel om de *vermogensstraffen*, — met name geldboeten, verbeurdverklaring, waarborgsom, ontneming van het onrechtmatig genoten voordeel, onttrekking aan het verkeer, vernietiging of onbruikbaarmaking —, en om de *bedrijfsstraffen*, nl. *gehele of gedeeltelijke stillegging van de onderneming* van de veroordeelde, waarin het economisch delict is begaan, voor een tijd van ten hoogste één jaar; *gehele of gedeeltelijke ontzetting van bepaalde rechten of ontzegging van bepaalde voordelen*, welke rechten of voordelen de veroordeelde in verband met zijn onderneming van overheidswege zijn of zouden kunnen worden toegekend, voor een tijd van ten hoogste twee jaren; *onderbewindstelling* van de onderneming; *herstel* van een onrechtmatige daad; *openbaarmaking* van de rechterlijke uitspraak.

2. Een economisch delict wordt onder meer begaan door of vanwege een rechtspersoon, een vennootschap, een vereniging van personen of een doelvermogen, indien het begaan wordt door personen, die hetzij uit hoofde van een dienstbetrekking hetzij uit anderen hoofde handelen in de sfeer van de rechtspersoon, de vennootschap, de vereniging of het doelvermogen, ongeacht of deze personen ieder afzonderlijk het economisch delict hebben begaan dan wel bij hen gezamenlijk de elementen van dat delict aanwezig zijn.

3. Indien een strafvervolg ingesteld tegen een rechtspersoon, een vennootschap, een vereniging van personen of een doelvermogen, wordt deze tijdens de vervolging vertegenwoordigd door de bestuurder en, indien er meer bestuurders zijn, door één dezer. De vertegenwoordiger kan bij gemachtigde verschijnen. Het gerecht kan de persoonlijke verschijning bevelen; het kan alsdan zijn medebrenging gelasten (...)."

Tot zover de tekst van deze bepaling, die, naar mijn oordeel, wegens haar niet te ontkennen *doelmatigheid*, mede innig verknocht met *aard* en *functie* van de straf in het economisch strafrecht, in onze Belgische wetgeving betreffende economische misdrijven zou kunnen worden opgenomen, mits evenwel wordt gepreciseerd, — wat uit de Nederlandse wettekst niet blijkt —, dat de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de rechtspersoon al dan niet ook behoort te gelden voor de door *publiekrechtelijke* rechtspersonen gedreven bedrijven en ondernemingen, b.v. gemeentelijke, provinciale of parastatische nutsbedrijven.

Terwijl deze vraag in de Nederlandse doctrine betwist wordt, hoofdzakelijk nochtans wegens opportunitetsredenen⁸⁰, wil het mij voorkomen dat die strafbaarstelling nochtans *principeel* niet van

⁸⁰ Zie in de *Handelingen van de Nederlandse Juristen-Vereniging*, 1966, I, tweede stuk, het preadvies van de advocaat-generaal bij de Hoge Raad F.C. KIST, die tegenstander is van de strafrechtelijke aansprakelijkheid van publiekrechtelijke corporaties, omdat vervolging van gemeenten kan leiden, zo zegt hij, tot onverkwikkelijke strafprocessen, waardoor het gezag en het prestige van gemeenten onnodig wordt geschaad. *Anders*: A. MULDER, die de strafbaarstelling niet van de hand wijst, doch een beperking bepleit in deze trant: "Indien het feit wordt begaan door of vanwege een publiekrechtelijk lichaam, wordt geen strafvervolg ingesteld, tenzij de met de uitvoering van de wet belaste minister verklaart, dat het lichaam, door het begaan van het feit, de concurrentieverhoudingen op de markt heeft verstoord." (*De Nederlandse Gemeente*, 1963, blz. 517. Zie ook zijn commentaar, *op. cit.* in de voetnoten 15 en 78, blz. 83-85). In zijn preadvies, *op. cit.* in voetnoot 15 acht P.A.H. Bos deze beperking te limitatief en voelt hij eerder voor een fiat van de minister van Justitie, die, — al dan niet in overleg met zijn ambtgenoot —, zou dienen te beslissen in hoeverre het belang, dat met het betrokken voorschift is gediend, eist dat een vervolging wordt ingesteld. In ons land zouden dergelijke regelingen geen ingang kunnen vinden omdat ze regelrecht zouden indruisen tegen het onafhankelijkheidsbeginsel van het openbaar ministerie t.o.v. de uitvoerende macht.

de hand dient te worden gewezen, en de gepastheid van de strafvervolgving van de publiekrechtelijke rechtspersoon moet worden overgelaten aan het openbaar ministerie.

Het aanschouwen van de belangrijkste *specifieke kenmerken* van de strafrechtelijke *sancties*, zomede van de *aard* en de *functie* van die straffen, waardoor tot nog toe, in ons land, de rechtshandhaving wordt betracht van de economische orde, een *permanent* en *noodzakelijk* geworden factor van het maatschappelijk leven, doch uiteraard onderhevig aan de snelle veranderingen inherent aan de evolutie van het economisch bestel, leidt tot het besluit dat het opzet van een *systematisering* en van het opbouwen van een *zelfstandige structuur van het economisch strafrecht* thans niet alleen tot een *haalbare* verwezenlijking is gekomen, maar ook een voorwaarde is geworden van de *integratie* van deze tak van het strafrecht in het geheel van de strafwetgeving.

Zoals de werkzaamheden en resoluties van de "Sectie Strafrecht" in de schoot van het XXIVe Rechtskundig Congres van de Vlaamse Juristenvereniging, gehouden te Antwerpen, op 23 mei 1970, het duidelijk hebben doen uitschijnen, en het tevens hebben beklemtoond⁸¹, laat zich heden ten dage in ons land een werkelijke *behoefte* aanvoelen om, t.o.v. de *verspreiding* van de bestaande wetgeving en reglementering houdende strafbepalingen ter handhaving van de economische orde, en gelet op de onmogelijkheid een wettelijke definitie te formuleren van het economisch misdrijf⁸², een *autonome basiswet* in te voeren⁸³, waarin de van het commune strafrecht afwijkende beginselen, de specifieke straffen en hun uitvoeringsmodaliteiten, alsmede de tot de rechtspersoon uitgebreide penale aansprakelijkheid zouden worden bepaald.

Naar het Nederlandse voorbeeld, zou deze basiswet vooreerst een opsomming moeten omvatten van al de reeds, *tot op haar datum*, bestaande wetten en ermede gelijkgestelde regelingen, waarvan het gebod of het verbod als een economisch misdrijf moet worden beschouwd, en die voortaan door haar bepalingen zullen worden beheerst⁸⁴.

Naderhand zou de wetgever kunnen volstaan met naar die basiswet te verwijzen telkens als hij zou beslissen dat de door hem in een navolgende wet geregelde materie en incriminaties volgens de bepalingen van de basiswet zullen worden opgespoord, vastgesteld, vervolgd en berecht, *en het derhalve gaat om economische delicten*.

25. Het behoort echter te worden onderstreept dat de beoogde autonome basiswet alleen betrekking zou hebben op het *welbepaald sanctiestelsel*, waardoor de rechtshandhaving van het economisch beleid slechts door middel van *straffen efficiënt* moet verzekerd worden.

Maar, naar die opvatting, zou voormelde autonome basiswet geenszins betekenen dat t.o.v. sommige ongeoorloofde handelingen, gedragingen of tekortkomingen in het economisch gebeuren, de *doelmatigheid* om ze te keer te gaan, naar de mening van de wetgever, niet door een ander *meer opportuun gerechtelijk sanctiestelsel* kan worden bereikt dan door eigenlijke straffen.

Ik denk b.v. aan de *Wet van 14 juli 1971* betreffende de *handelspraktijken*, waarbij de wetgever de weg naar de zogenoemde "*depenalisatie*"⁸⁵ is ingeslagen, door, in een bepaald economisch domein, nl. handelsvoorlichting, verkoopsystemen en handelsconcurrentie, aan de strafsancie *slechts in laatste instantie* haar opdracht te doen vervullen, terwijl daarentegen, in de allereerste plaats, een beroep gedaan wordt op de *vordering tot staken*⁸⁶.

⁸⁵ Deze nieuwe strekking in de moderne strafwetenschap, die reeds haar uitdrukking vond in de Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, betekent *geenszins*, en dan vooral niet in het economisch strafrecht, een afzien van de sanctie, doch enkel het uitkiezen en aanwenden van een *sanctiestelsel*, waarvan de *doelmatigheid* en de *opportuiniteit* gegrond worden, niet meer op de klassieke strafsancies van de vrijheidstraf en de geldboete, maar op andere beter aangepaste vormen van rechtshandhaving, die op de gedragingen van de overtreders hun uitwerksel zullen hebben met evenveel, zoniet scherpere efficiëntie. Zie daarover meer in H.-D. BOSLY, *op. cit.* in voetnoten 2, litt. d, 19, 27, 60, 61 en 65, blz. 395, in fine tot 398; JULES D'HAENENS, *op. cit.*, in voetnoot 57, "De onderneming en het Economisch Strafrecht", in *Economisch en Financieel recht vandaag*, I, Gakko, Gent, 1972, blz. 461 en 462; J.M. PIRET, "La rencontre du citoyen et de la justice pénale", *R.D.P.*, 1974-75, 680.

Vgl. met de Wet van 30 juni 1971 betreffende de administratieve geldboeten toepasselijk in geval van inbreuk op sommige sociale wetten en de referaten in voetnoot 46.

⁸⁶ Zie hierboven onder nr. 9 en de referaten in voetnoot 26, alsook HUBERT BÖCKEN, "Ook de individuele verbruiker kan de vordering tot staking instellen voorzien bij artikel 57 van de wet van 14 juli 1971 op de handelspraktijken", *T.P.R.*, 1973, 553-579; MARCEL GOTZEN, "Le consommateur peut-il intenter à titre individuel l'action en cessation prévue par l'article 55 de la loi du 14 juillet 1971 sur les pratiques du commerce?", *J.T.* 1974, 260-261; MARCEL GOTZEN, "Het onttrekken van de vordering tot staken van ongeoorloofde handelspraktijken aan de alleenheerschappij van de handelaarsnotie uit het Wetboek van Koophandel", *R.W.*, 1974-75, 1665-1684.

⁸¹ Zie de verwijzingen in de voetnoten 1 en 2, litt. c.

⁸² Zie in dat verband de preadviezen van JULES D'HAENENS, vermeld in de voetnoten 1 en 2, litt. c, en meer bepaald *R.W.*, 1969-70, 1555-1558.

⁸³ Aldus ook een van de op het preadvies van P. DE VROEDE, "De jurist in het spanningsveld van recht en economie", *R.W.*, 1973-1974, 1953-1982, uitgebrachte resoluties van de Sectie Economisch Recht, in de schoot van het XXVIe Wetenschappelijk Rechtscongres ingericht door de Vlaamse Juristenvereniging, en gehouden te Gent, op 18 mei 1974, *R.W.*, 1973-74, 2371.

⁸⁴ Zie art. 1 van de Nederlandse Wet op de economische delicten van 22 juni 1950, en de tweede uitgave van het daarop gegeven commentaar door A. MULDER, *op. cit.* in voetnoten 15 en 78, 1970, Tjeenk Willink, Zwolle, blz. 127, voetnoten 1 en 2, blz. 130 en 131, voetnoot 1.

26. Met inachtneming van deze *liminaire* opmerking, en tevens uitgaande van de hoofdregel dat op de opsporing, vervolging en berechting van door de wetgever als economische misdrijven aangewezen handelingen, gedragingen of tekortkomingen, het algemene strafrecht en strafprocesrecht van toepassing is, *tenzij de hierboven bedoelde basiswet anders bepaalt*, wil het mij voorkomen dat, wat nu meer precies de van het commune strafrecht, nl. boek I van het Strafwetboek, afwijkende bepalingen betreft, door die autonome basiswet in het bijzonder zouden moeten hetzij ingevoerd of geregeld worden, hetzij aangepast aan de eisen én van de *doelmatigheid* van de strafsancities én van de bijzondere *functie* van de straf in economisch strafrecht (zie hierboven onder de nrs. 19 en 20), o.m. de volgende punten:

1° als belangrijke innovatie: het invoeren van de *penale verantwoordelijkheid van de privaatrechtelijke en publiekrechtelijke rechtspersoon*, nagenoeg in de bewoordingen van het reeds besproken artikel 15, §§ 1, 2 en 3, van de Nederlandse Wet van 22 juni 1950 op de economische delicten (zie hierboven onder nrs. 22 en 23);

2° als andere nieuwigheid, — en de redenen daarvan werden reeds hierboven uiteengezet (zie onder nr. 21) — : het invoeren van de *straf van de gerechtelijke waarschuwing*;

3° de *afschaffing van het onderscheid tussen hoofdstraffen en bijkomende straffen*, een onderscheid waarvan de handhaving, naar mijn oordeel, en vooral in het economisch strafrecht, *geen zin* heeft, en waarvan trouwens zeer onlangs, door de Franse Wet van 11 juli 1975, werd afgezien ^{86a}.

^{86a} In verband met de afschaffing van het onderscheid tussen hoofdstraffen en bijkomende straffen, is het van belang te verwijzen naar de onlangs bekendgemaakte Franse Wet nr. 75/624 van 11 juli 1975 (J.O., 13 juli 1975) "modifiant et complétant certaines dispositions de droit pénal" (Zie ook Gaz. Palais, 25/26 juli 1975, Législation, blz. 382-389, en J.C.P., La Semaine Juridique, 1975, III, nr. 43081).

Het tweede deel, Titel II, genoemd "Prononcé à titre principal de sanctions pénales autres que l'emprisonnement et l'amende", art. 23 van voormelde wet, heeft in het Franse Strafwetboek, het artikel 43, de artikelen 43-1 tot 43-6 ingelast.

Het zijn bepalingen van algemene draagwijdte, op grond waarvan, wanneer door de wet op het misdrijf gevangenisstraf is gesteld, de strafrechter ertoe gemachtigd wordt, als hoofdstraf, en dus *benevens of zonder gevangenisstraf* —, *één of meer andere penale sancties* op te leggen, die de wet opsomt.

Buiten de verbeurdverklaring, of de tijdelijke schorsing van het rijbewijs, van het recht een wapen te bezitten of te dragen, van een jachtverlof, sancties die alle, samen of alleen, als *hoofdstraf kunnen uitgesproken worden*, bepaalt de nieuwe Franse wet o.m. dat, ingeval de dader, bij het voorbereiden of het plegen van het misdrijf, willens en wetens, gebruik heeft gemaakt van de faciliteiten hem verschaft door de uitoefening van een activiteit van professionele of sociale aard, hem, als hoofdstraf, *verbod* kan worden opgelegd om, gedurende een termijn van maximum vijf jaar, zich aan deze activiteit over te leveren, onder

De strafrechter moet immers *één* ofwel *verscheidene* van de straffen, *naar zijn ruimste keuze*, en *zonder noodzakelijke binding van een der thans genoemde bijkomende straffen met gevangenisstraf of geldboete*, kunnen opleggen, naar gelang van de eisen van ieder concreet geval, de criteria van de keuze zijnde enerzijds de te bereiken *efficiëntie*, en, aan de andere kant de *meest adequate opportuniteit*. Voorts zou de afschaffing van het onderscheid tussen hoofdstraffen en bijkomende straffen, uit het oogpunt van de bevoegdheid van de strafrechter, geen moeilijkheden opleveren; het zou immers voldoende zijn dat de autonome basiswet bepaalt dat het kennis nemen van de vervolgingen uit hoofde van alle economische misdrijven, door de wet als dusdanig bepaald en omschreven, steeds onder de bevoegdheid van de correctionele rechtbank ressorteert;

4° de *definitieve of tijdelijke ontzetting* voor een termijn van *viij jaar tot tien jaar*, geheel of ten dele, van de uitoefening der rechten genoemd in artikel 31 Sw., — wat tot nog toe niet in de wet is neergelegd —, en, mits verruiming van de opsomming van die rechten tot de uitoefening, persoonlijk of door tussenpersoon, van het beroep of de handel in verband waarmee het economisch misdrijf gepleegd werd, alsook tot de uitoefening van het ambt van beheerder, commissaris of zaakvoerder in een handelsvennootschap of van functies waarbij macht wordt verleend om die maatschappij te verbinden⁸⁷. Inbreuk op die ontzetting of op dit verbod zou door een bijzondere strafbepaling dienen te worden beteugeld met gevangenisstraf en/of geldboete.

5° de *gehele of gedeeltelijke ontzetting van bepaalde rechten of ontzegging van bepaalde voordelen*, gedurende een vastgestelde tijdspanne, welke rechten of voordelen aan de beklaagde, in verband met zijn onderneming, *van overheidswege* zijn of zouden kunnen worden toegekend, b.v. een exploiteringsvergunning of een afgeleverde licentie;

6° het *gelijkstellen van de bestraffing van daders, mededaders en medeplechtigen*, doch verruiming van het begrip van de strafbare deelneming bij de *voltooiing* van het misdrijf tot iedere gedraging waardoor het voordeel van het misdrijf en/of de

welke vorm of modaliteit ook, behoudens wanneer het gaat om de uitoefening van een electief mandaat of van syndicale verantwoordelijkheden.

Bij artikel 43-6, eerste lid, wordt verder elke inbreuk op de verplichtingen of ontzeggingen voortvloeiende uit deze uitgesproken penale sancties met gevangenisstraf van twee maanden tot twee jaar, en in geval van herhaling, van één tot vijf jaar, gestraft.

Er dient evenwel te worden opgemerkt dat de Franse Wet van 11 juli 1975, behalve wat art. 61 betreft, eerst in werking zal treden op een bij decreet bepaalde datum, die nochtans niet later kan gesteld worden dan 1 januari 1976 (art. 68, eerste lid, van de wet).

⁸⁷ Zie in dat verband het K.B. nr. 22 van 24 oktober 1934.

straffeloosheid ervan wordt verzekerd (zie hierboven onder nr. 14) ;

7° het omschrijven van de *herhaling* als zijnde het geval van het plegen van een nieuw economisch misdrijf, van welke aard ook, na een in kracht van gewijsde gegane veroordeling uitgesproken wegens zulk misdrijf, *in België, of in het buitenland*, met verplichte verdubbeling in zodanig geval van de geldboete, waarvan het bedrag, verhoogd met de opdecimes, niet minder mag zijn dan de waarde der produkten, grondstoffen, eet- of koopwaren, of dieren, die het voorwerp van het nieuw misdrijf uitmaken ;

8° behoud van de *bijzondere verbeurdverklaring*, zoals geregeld bij de artikelen 42 en 43 van het Strafwetboek, doch mogelijkheid voor de rechter die strafsancie uit te breiden tot :

- a) het geval waarin de eigenaar van het voorwerp der inbreuk een *derde* persoon is ;
- b) de produktie-, verwerkings-, verdelings- of vervoermiddelen, of welke voorwerpen ook, zelfs als zij aan derden in eigendom toebehoren, en welke bestemd zijn of gediend hebben om de produkten, grondstoffen, eet- en koopwaren of dieren, die het voorwerp van de inbreuk uitmaken voort te brengen, te fabriceren, te verwerken, te verdelen of te vervoeren ;
- c) de voldoening van een geldbedrag ter ontneming van het geschatte voordeel uit het strafbaar feit ;

9° de *onderbewindstelling*, gedurende een door de rechter bepaald tijdsbestek, *van veroordeeldes onderneming* waarin het economisch misdrijf is begaan, met benoeming van een of meer bewindvoerders, en verplichting voor de veroordeelde bij hem (of hen) de hem van overheidswege ten behoeve van zijn bedrijf verstrekte bescheiden in te leveren, de in zijn onderneming aanwezige voorraden onder toezicht te verkopen, en zijn medewerking te verlenen bij het inventariseren van die voorraden⁸⁸ ;

10° de *gehele of gedeeltelijke stillegging*, hetzij definitief, hetzij gedurende een door de rechter te bepalen tijdspanne, *van veroordeeldes onderneming* waarin het economisch misdrijf is gepleegd, met aanstelling van een of meer vereffenaars indien de onderneming, — d.i. nl. de *technische bedrijfseenheid*⁸⁹ —, een rechtspersoon is, en het in acht nemen door die vereffenaars van de wetgeving en uitvoeringsbesluiten betreffende de sluiting der ondernemingen⁹⁰, alsook met toevoeging,

⁸⁸ Vgl. met de artt. 8, a. en 10, § 1, van de Nederlandse Wet van 22 juni 1950 op de economische delicten.

⁸⁹ Zie R. VANDEPUTTE, "Het juridisch statuut van de onderneming", in *Ekonomisch en Financieel Recht vandaag*, 1972, Gakko, Gent, Deel I, blz. 75-86.

⁹⁰ NL : 1. de Wet van 28 juni 1966, gewijzigd door die van 20 juli 1968 en 28 juli 1971, betreffende de schadeloosstelling van de werknemers die ontslagen worden bij sluiting

wat de tenuitvoerlegging van het stilleggen van het bedrijf betreft, van de modaliteiten en strafsancies zoals bepaald door art. 9, § 5, a, eerste en tweede lid, en b van de Wet van 22 januari 1945 (zie hierboven onder nr. 13, litt. c) ;

11° de *openbaarmaking van de rechterlijke uitspraak*, volledig of bij uittreksel, door publikatie door middel van de communicatiemedia en/of door aanplakking op de plaats(en) en gedurende een door de rechter te bepalen termijn, met toevoeging van het verplicht opleggen van die openbaarmaking in geval van stilleggen van de onderneming, en, wat de tenuitvoerlegging van de uitgekozen modaliteit van openbaarmaking betreft, van de schikkingen en strafsancies zoals bepaald in art. 9, § 6, van de Wet van 22 januari 1945 (zie hierboven onder nr. 13, litt. e) ;

12° behoud van het ruim transactierecht (afdoening buiten geding), doch *enkel* uit te oefenen door de *procureur des Konings*, bij uitsluiting van de administratie (zie hierboven onder nr. 17).

Tot zover dit beknopt overzicht van het *specifiek sanctiestelsel* dat, naar mijn oordeel, in de autonome basiswet betreffende de economische misdrijven zou kunnen worden opgenomen en wellicht het integreren zou kunnen inluiden van het economisch strafrecht in ons Strafwetboek, waar het het voorwerp zou kunnen uitmaken van een nieuwe titel in Boek II.

27. Het ligt evenwel voor de hand dat de *doelmatigheid* van dit ontworpen sanctiestelsel, waarvan de toepassing de taak is van een strafrechter, die, qua straftoemeting, tengevolge van de voorgestelde afschaffing van hoofdstraffen en bijkomende straffen, over de ruimste mogelijkheden zou beschikken om voor de schuldig bevonden beklaagde de meest *efficiënte* en *gepaste* sanctie uit te kiezen en ze hem op te leggen, in de eerste plaats, rechtstreeks afhankelijk wordt gesteld van de *opsporing*, de *detectie* en het *bewijs der strafbare feiten*.

van ondernemingen, en waarvan art. 17, tweede lid, bepaalt dat in geval van faillissement of vereffening van de onderneming de lasthebbers, curatoren en vereffenaars dezelfde verplichtingen hebben als de werkgevers ;

2. de Wet van 30 juni 1967 tot verruiming van de opdracht van het Fonds tot vergoeding van de in geval van sluiting van ondernemingen ontslagen werknemers, gewijzigd door die van 28 juli 1971 ;

3. de Wet van 20 juli 1968 betreffende de toekenning van wachtgelden aan de werknemers die getroffen worden door sommige sluitingen van ondernemingen, en waarvan art. 4 luidt zoals vermeld art. 17, tweede lid, van de Wet van 28 juni 1966.

Zie desaanvaande A. VAN MENSEL, "Sluiting van de onderneming: de Wet van 30 juni 1967", R.W., 1967-68, 1110-1118 ; A. VAN MENSEL, "Sluiting van ondernemingen", T.P.R., 1968, 323-370 ; Cass., 13 januari 1971, R.W., 1970-71, 1545, en Arbeidshof Gent, 13 december 1972, J.T.T., 1973, 233.

Derhalve, niet alleen het economisch strafrecht "stricto sensu", maar ook sommige aspecten van het *strafprocesrecht* met betrekking tot de economische misdrijven treden hier op de voorgrond en verdienen volle aandacht.

28. Ik hoef er hier niet aan te herinneren dat de opsporing en het inzamelen van de bezwarende bewijzen van de strafbare inbreuken op de bepalingen der economische wetten en verordeningen thans in het Rijk nog steeds toevertrouwd zijn aan de officieren van gerechtelijke politie, onder het gezag van de hoven van beroep, onder het toezicht van de procureurs-generaal bij die hoven, en hoofdzakelijk onder de leiding van de procureurs des Konings (artt. 8 en 9 Sv.).

Daarenboven heeft de Wet van 22 januari 1945 betreffende de economische reglementering en de prijzen, voor de door haar bepaalde misdrijven, de uitoefening van de gerechtelijke politie uitgebreid tot de gewone leden van de rijkswacht, de gemeentelijke- en de veldpolitie, zomede tot een hele reeks ambtenaren en beambten, niet bekleed met de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie, en ressorterende onder de administratie van verscheidene ministeriële departementen, o.m. : Economische Zaken, Financiën, Landbouw, Volksgezondheid, Tewerkstelling en Arbeid, Sociale Voorzorg, zelfs diensten van de eerste minister, nl. het "Hoog Comité van Toezicht" (zie hierboven onder nr. 11).

Ik meen het echter sterk te mogen betwijfelen dat een zodanige inflatie van opsporingsagenten, ondanks de hun toegekende zeer verreichende machten en bevoegdheden, een *doeltreffende detectie* van economische misdrijven verzekert.

In de praktijk zijn het in de eerste plaats, zoniet uitsluitend, de ambtenaren en beambten van de "Economische Algemene Inspectie", opgericht bij Koninklijk Besluit van 16 december 1954 in de schoot van het Ministerie van Economische Zaken, die deze opdracht vervullen⁹¹.

Daar de economische wetgeving en reglementering ontworpen wordt en de teksten ervan zeer dikwijls werden opgesteld door de administratie van Economische Zaken, terwijl de door haar geregeld bijgehouden documentatie de juiste voorlichting moet kunnen verstrekken, zijn de diensten van die "Economische Algemene Inspectie" dan ook het best in staat om de economische inbreuken op te sporen en vast te stellen in de overigens

uiteraard zeer technische materie van het algemeen marktrecht en in het teken van de bescherming van een bepaalde groep marktdeelnemers zoals spaarders, beleggers, ontleners, concurrenten en consumenten.

Nochtans heeft de dagelijkse ervaring van de parketten, die met deze diensten geregeld in onderlinge verstandhouding werken, uitgewezen dat, uit het oogpunt van de *techniek van het strafrechtelijk opsporingsonderzoek*, — zoals wijze van opstellen van de processen-verbaal, ondervraging van verdachten en getuigen, noodzakelijkheid van onmiddellijk te verrichten kruisverhoren, soms ook de voorgestelde juridische omschrijving van het misdrijf —, het optreden van voormelde inspectiediensten veelal gebrekkig is, zodanig dat het opsporingsonderzoek dikwijls moet worden aangevuld, soms volledig herbegonnen, en deze laatste opdracht dan door de procureur des Konings of door de eventueel gevorderde onderzoeksrechter moet worden toevertrouwd aan de officieren voor gerechtelijke opdrachten bij het parket en hun inspecteurs⁹². Intussen wordt door de noodzakelijk ondergane vertraging, ja zelfs door de verdwijning van bepaalde bewijzen, het onderzoek soms onherstelbaar geschaad.

29. Afgezien van dit vastgesteld gebrek aan voldoende politieke scholing van de inspecteurs en controleurs der "Economische Algemene Inspectie", — een euvel dat zonder onoverkomelijke moeilijkheden beslist zou kunnen worden verholpen, b.v. door middel van een degelijk opgevatte stage in de schoot van sommige gerechtelijke brigades, wat tevens naderhand het contact en de samenwerking tussen de leden van deze beide diensten zou bevorderen —, lijkt het mij bovendien geboden dat tussen voormelde administratie en andere politieke diensten, en wel in de eerste plaats het Commissariaat-generaal van de gerechtelijke politie en zijn financiële sectie⁹³, een meer doorgedreven en

⁹² In de belangrijke gerechtelijke brigades bij de parketten bestaan er één of meer zogenaamde financieel-economische secties.

⁹³ Op initiatief van de procureurs-generaal bij de hoven van beroep, en in overeenstemming met de zienswijze van de ministers van Justitie, van Financiën en van Economische Zaken, werd bij K.B. van 8 september 1972 en 9 januari 1973, in de schoot van het Commissariaat-generaal van de gerechtelijke politie te Brussel, een financiële afdeling, — de zevende sectie —, opgericht, samengesteld uit gespecialiseerde gerechtelijke officieren en agenten, gedetacheerd uit hun respectievelijke brigade. Hun opdracht bestaat in het centraliseren en geregeld bijhouden van de documentatie, gespijsd door allerlei bronnen, o.m. ook de inlichtingen verstrekt door de "Bankcommissie", met betrekking tot eventuele inbreuken inzake onrechtmatige aantrekking van spaargelden, en, via "Interpol", door gelijkaardige buitenlandse instellingen: de "Commission des opérations de bourse" in Frankrijk, het Commissariaat voor de controle van de banken in het Groothertogdom Luxemburg, het federaal "Kriminalamt" in West-Duitsland, de Italiaanse

⁹¹ De "Economische Algemene Inspectie" is thans samengesteld uit een *Hoofdbestuur*, gevestigd te Brussel, en staande onder de leiding van een directeur-generaal en zijn staf, en uit *Buitendiensten*, onderverdeeld in *centrale secties* en in *gewestelijke diensten*, verspreid over de provincies.

gecoördineerde uitwisseling zou geschieden van alle inlichtingen en gegevens die betrekking hebben op personen, ondernemingen of instellingen, wier verdachte gedragingen en aangewende techniek, meestal begaan in het geniep, sommige aanwijzingen verstrekken in verband met het marktverkeer die een bepaalde waakzaamheid rechtvaardigen in afwachting van een eventueel optreden.

Dit vereiste van uitwisseling van politieke documentatie die op technisch gebied voortaan zal kunnen worden bevorderd door de doorgedreven inrichting van de *informatica* in de schoot van het Ministerie van Justitie en van het Commissariaat-generaal van de gerechtelijke politie, *klem* temeer daar in vele gevallen de vastgestelde of de vermoedelijk gepleegde economische inbreuk *overkoepeld* wordt door ernstige schuldaanwijzingen van valsheid in geschriften en gebruik van valse of vervalste bescheiden, oplichting, bedrog, of andere misdrijven van gemeen recht tegen de openbare trouw of tegen de eigendommen, dikwijls begaan in het ploegverband van internationale benden, en waarin dan nog kunnen vermengd worden erge inbreuken op de voorschriften inzake geldverkeer en wisselcontrole, kredietwezen en aantrekken van spaargelden door leuren of demarchage met roerende waarden, statuut en controle van banken, private spaarkassen en andere financiële instellingen, in welk domein de wetgever nog zeer onlangs door middel van de zogenaamde "mammoetwet" van 30 juni 1975, met de verhoopde efficiëntie is opgetreden⁹⁴.

30. In dat verband, en terugkomend tot hetgeen ik bij de aanvang van dit exposé reeds heb be-

"La Guardia di Finanza", en het "Company Fraud Department Scotland Yard", te Londen.

Deze sectie wordt verder belast met het kritisch vergelijken en ontleden van de aldus ingezamelde gegevens en, eventueel, na bijkomende navorsingen, met het opstellen van processen-verbaal, die, voor verdere behandeling, aan het bevoegd parket worden overgezonden.

Zij is bovendien operationeel door het verlenen van bijstand aan de brigades van gerechtelijke politie van het Rijk, bij verhoren, bij huiszoekingen en bij het ontleden van inbeslaggenomen stukken.

Het is mijn persoonlijke overtuiging dat deze afdeling van het Commissariaat-generaal, mits het volledig besef van de efficiëntie van haar opdrachten en een voortaan meer dynamische vervulling ervan, uitnemende diensten zal kunnen bewijzen, zo op het nationaal als op het internationaal vlak, bij de detectie en de opsporing van zware economische-financiële misdrijven. Zie de circulaire van het parket-generaal bij het Hof van Beroep te Gent, R. nr. 33/75 van 20 mei 1975.

⁹⁴ *Staatsblad* van 2 augustus 1975, blz. 9471 e.v. Men raadplege in dat verband *Parl. Besch., Senaat*, 1974, nr. 275/1, memorie van toelichting tot het wetsontwerp van de vice-eerste minister en minister van Financiën WILLY DE CLERCQ van 19 juni 1974; 1974, nr. 275/3, 7 mei 1975, verslag namens de senaatscommissie voor de Financiën, uitgebracht door senator VLERICK, en *Parl. Besch., Kamer*, 1974-75, nr. 549/5, 13 juni 1975, verslag namens de kamercommissie voor de Financiën door kamerlid TIJL DELERCQ.

klemtoond (zie hierboven onder nr. 5), zou de aandacht niet genoeg kunnen worden gevestigd op de toenemende *internationale criminele medewerking* bij het plegen van zware economische misdrijven.

Gelet op de beperkte tijd waarover ik beschik, kan ik hier slechts een paar voorbeelden daarvan, enkel geput uit een *recent* verleden in *eigen* land, vermelden.

Aldus o.m. het geval van die bijzondere internationale operaties, vernuftig op punt gesteld tussen de gebroeders D (Dumortier), zaakvoerders van het Antwerpse kantoor "Agimex" en de Hamburgse nijveraars H (Henck), om, door middel van fictieve invoerverrichtingen op grote schaal van graan in Engeland en in Denemarken, onrechtmatige winsten van een ontzettend hoog bedrag, geschat op verscheidene tientallen miljoenen D.M., op te strijken⁹⁵.

Dichter bij ons zullen de magistraten van uw Hof, die in 1970 deel uitmaakten van de 8e correctionele kamer, wellicht de herinnering hebben bewaard van de beruchte zaak *Dick (Bertrand)*, die, exploitant te Kruishoutem van een verkoop- en exportkantoor, dat ongeveer per week vier miljoen eieren verhandelde, in overleg met vier van zijn medewerkers en met de medeplichtigheid van zogenaamde Nederlandse en Duitse corresponderen, in verscheidene Belgische banken fictieve facturen en meegaande documenten, op naam van zogenaamde invoerders uit Nederland en uit Duitsland, voorlegde, bescheiden volgens welke hij voor 300 miljoen Belgische frank Nederlandse eieren en eierprodukten zou hebben ingevoerd, — wat volkomen vals was —, en waardoor hij een preferentiële wisselkoers genoot. Het quintet verkreeg aldus de Nederlandse gulden tegen een meer voordelige prijs dan op de vrije markt, waar ze zich verhaastten de van de banken ontvangen deviezen terug te verkopen om de prijs van hun zobeweerde doch fictieve uitvoer van eieren te betalen. De bedrieglijke verrichtingen hebben de daders een onrechtmatige winst verschaft van 17.727.785 Belgische frank, ten nadel van het "Belgisch-Luxemburgs Instituut voor de Wissel"⁹⁶.

Andere typische voorbeelden van internationale samenspanning bij de economische delinquentie werden bij de vleet opgesomd en beschreven in boeiende en tevens ophefmakende publikaties, zoals het werk van Alain Vernay, *Les paradis fis-*

⁹⁵ Zie KLAUS TIEDEMANN, *op. cit.*, in voetnoot 7, blz. 753, en de referenten onder voetnoot 1.

⁹⁶ Zie Hof Gent, 8e K., 21 oktober 1970, op hoger beroep tegen Corr. Gent, 27 mei 1970, in zake van Dick Bertrand, Lowie Georgette, De Smet Werner, De Smet Michel en Raedt Etienne; geen van beide beslissingen werd gepubliceerd.

*caux*⁹⁷, en dat van de advocaat-generaal Jean Cosson, *Les industriels de la fraude fiscale*⁹⁸.

De ontleding van al die gevallen, de door hun acteurs listig aangewende techniek bij het gebruik maken hetzij van leemten of onvolmaaktheden van de wet of van internationale overeenkomsten, hetzij van weinig waakzame openbare diensten, wier ambtenaren, op zijn minst gezegd, vaak in slaap worden gewiegd door de administratieve sleur, hetzij meestal van de grenzeloze vindingrijkheid van de mens om zijn onverzadelijke "auri sacra fames" te stillen, het multivormelijk aspect van het hierbij georganiseerd bedrog, de astronomische winsten die de daders ervan en hun deelnemers eruit halen, en, met een fiscale fraude op grote schaal, veilig onderbrengen in banken of vennootschappen van landen zoals Zwitserland, Liechtenstein, en het Groothertogdom Luxemburg, — de hierboven door Alain Vernay genoemde "paradis fiscaux" —, de evenzo aanzienlijke schade die aldus aan de gemeenschap in verscheidene staten op onherstelbare wijze werd veroorzaakt, al deze concrete vaststellingen wijzen er ten overvloede op hoe noodzakelijk het geworden is de opsporingen in de strijd tegen dergelijke economische internationale criminaliteit door alle mogelijke middelen in te richten en te bevorderen⁹⁹.

In de eerste plaats voor de "Internationale Politie Organisatie" a.g. "Interpol" ligt daar een uitgebreid, nagenoeg braakliggend, werkterrein open voor een meer systematische en snelle uitwisseling, tussen de politieke diensten der talrijke bij die professionele organisatie aangesloten landen, van een stipt bijgehouden informatie en documentatie, wat betreft de methodes en technieken aangewend bij het plegen van internationale economische misdrijven, het identificeren van degenen, — natuurlijke of rechtspersonen —, die er van dichtbij of van ver bij betrokken schijnen, en de door hen gevolgde filière om hun winstgevend doel te bereiken¹⁰⁰.

⁹⁷ Uitg. "Le Seuil", Parijs, 1968.

⁹⁸ Uitg. "Le Seuil", Parijs, 1971.

⁹⁹ Kenschetsend is het desaan gaande te mogen vaststellen dat de Zwitserse Bondsraad onlangs een Zwitsers-Amerikaans verdrag van 25 mei 1973 heeft goedgekeurd, inzake onderlinge rechtshulp, waarbij o.m. en voor de eerste maal, in de *opheffing voorzien wordt van het bankgeheim* in geval van vervolgingen tegen misdadigers in de U.S.A. (zie Informatieblad van de Raad van Europa betreffende de wetgevende activiteiten van de Europese Staten, nr. 16, november-december 1974, blz. 10).

¹⁰⁰ Zie J. NEPOTE, secretaris-generaal van de O.I.P.C. ("Organisation internationale de la police criminelle") te Parijs, in zijn verslag op het Congres van Europees Strafrecht, ingericht te Brussel door de U.L.B. — Institut d'Etudes Européennes, op 7/9 november 1968: *La coopération des autorités policières en matière pénale dans les rapports intra-européens*.

Zie ook P.-E. TROUSSE, *Quelques aspects de la collaboration des Etats dans l'administration de la justice ré-*

Moge in dat verband terloops worden onderstreept dat artikel 15, nr. 5, van het Europees Verdrag aangaande de wederzijdse rechtshulp in strafzaken, opgemaakt te Straatsburg op 20 april 1959, en goedgekeurd door een Belgische Wet van einde juni 1975, die evenwel tot op heden nog niet in het *Staatsblad* werd bekendgemaakt, voortaan, en voor de eerste maal, bepaalt dat, in de gevallen waarin dit Verdrag *rechtstreeks* de toezending toestaat van ambtelijke opdrachten door de rechterlijke autoriteiten, d.i. in spoedeisende gevallen, zulks kan geschieden *door tussenkomst van "Interpol"*, waarvan het vroeger officieus optreden inzake rechtshulp aldus voortaan wordt *gelegaliseerd*.

31. Doch ook de naties zelf, — en ik denk hier vooral aan de Lid-Staten van de E.E.G., waar de misbruiken inzake bestemming, hoedanigheid of afkomst van de koopwaar hoogtij vierten¹⁰¹ —, zouden moeten zorgen voor een *meer doorgedreven en efficiënte onderlinge rechtsbijstand*, wars van de thans nog steeds ondergane vertragingen en veelal bureaucratische verwikkelingen, waarvan het langdurig aanslepen van de tenuitvoerlegging van buitenlandse rogatoire opdrachten soms een elendig voorbeeld geven¹⁰².

Ook zou het in dat verband aandacht verdienen te overwegen of, *althans uitsluitend inzake economische misdrijven* niet zou dienen te worden afgezien van het uit het uitleveringsrecht geput beginsel van de *dubbele incriminatie*, ook wat de rogatoire opdrachten betreft strekkende tot huiszoeking en inbeslagneming. Het principe dat thans nog steeds ten deze geldt is, dat een rogatoire opdracht uitgaande van de onderzoekende magistraat uit het ene land en strekkende tot huiszoeking en inbeslagneming in het andere land, slechts rechtsgeldig is, en derhalve de strafvervolgung gestoeld kan worden o.m. op het door de huiszoeking opgeleverd bewijsmateriaal, wanneer het ten laste gelegde en omschreven feit voorzien en strafbaar

pressive, overdruk van de *Revue belge de droit international* uitgegeven door het Instituut voor Sociologie te Brussel, 1968/1, blz. 8 tot 39, meer bepaald nr. 9, blz. 22 en 23.

¹⁰¹ Naar schattingen verricht door een Duitse ambtenaar van de Commissie van de E.E.G., zijn tussen 10 en 20 % van de middelen van het Europees Fonds voor Landbouw-oriëntering en -waarborg (F.E.O.G.A.) het voorwerp van bedrog: zie desaan gaande JOHANNES in *Rev. Int. de Dr. Pén.*, 1971, 83, en KLAUS TIEDEMANN, *op. cit.*, in de voetnoten 7 en 95, blz. 752.

¹⁰² Zie de verslagen uitgebracht op het hierboven gemeld Congres van 7/9 november 1968 door de universiteitsprofessoren J. VANHALEWIJN (Leuven), dr. GRUETZNER (Bonn), P.-E. TROUSSE (Leuven), W.-C. VAN BINSBERGEN (Utrecht), HULSMAN (Rotterdam), PAUL CORNIL (U.L.B.), DE SCHUTTER (V.U.B.), SCREVEN (V.U.B.), DUPRÉEL (U.L.B.), ROMANDER (procureur-generaal bij het Zweedse Hof van Cassatie), en N. BISHOP ("Head of the Division of Crime Problems of the Council of Europe").

is gesteld met een bepaalde minimumstraf in *beide* landen, en dus aanleiding kan geven tot uitlevering.

De door de 6e correctionele kamer van uw Hof, in april 1974, behandelde zaak ten laste van de Belgische demarcheurs met waardepapieren voor rekening van de Panamese vennootschap "*Inter-cambio Internacional Bancario*" en zijn Nederlandse vertegenwoordiger *Walter Voss* (inbreuk op art. 2 K.B. nr. 71 van 30 november 1939) heeft de bezwaren tegen voormeld principe, o.m. vastgelegd in de artikelen 13, derde lid, en 24, tweede lid, van het "*Beneluxverdrag*" van 27 juni 1962 aangaande de uitlevering en de rechtshulp in strafzaken, duidelijk in het licht gesteld¹⁰³.

Een gezaghebbend specialist van het uitleveringsrecht, prof. Paul Emile Trousse, raadsheer in het Hof van Cassatie, doet ten deze de volgende rake beschouwingen gelden:

"Que le fait doive être réprimé par la loi de l'Etat requérant, c'est là une condition qui va de soi, car l'entraide en matière pénale a pour but de favoriser l'action publique exercée par l'Etat requérant. Mais il nous paraît excessif d'exiger que le fait incriminé soit également punissable par les lois de l'Etat requis. C'est envisager de manière trop étroite l'intérêt des deux Etats. La réciprocité qui est à la base des conventions d'entraide judiciaire n'est pas mise en péril dès lors que chacun des Etats admet de donner son assistance pour l'instruction des faits qualifiés infractions par l'Etat requis. Chacun des Etats pouvant bénéficier à son tour de la règle dans des circonstances différentes, l'équilibre se rétablira entre eux (...)"¹⁰⁴.

En deze magistraat citeert onder meer het precedent van de onderhandelingen in 1958 tussen de Duitse Bondsrepubliek en België betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken, waarbij de vertegenwoordigers van beide Staten de voordelige en ongunstige argumenten grondig hebben onderzocht met betrekking tot de handhaving van het principe van de dubbele incriminatie, om tenslotte tot de opheffing ervan te besluiten¹⁰⁵.

¹⁰³ Zie Hof Gent 6e K., 24 april 1974 op hoger beroep tegen Corr. Kortrijk, 19 december 1972 inzake Rotsart de Hertaing Leopold en 28 andere beklagden; geen van deze beslissingen werd gepubliceerd.

¹⁰⁴ PAUL-EMILE TROUSSE, *op. cit.*, in voetnoot 100, nr. 8, blz. 19.

¹⁰⁵ GRÜTZNER, "Aperçu de droit comparé sur les questions importantes concernant une convention européenne d'entraide judiciaire", *Documents du Conseil de l'Europe*, EXP/EPJ (57), 8-25 juni 1957, blz. 13. Niettemin bepaalt art. 24, § 2, van de Overeenkomst tussen België en de Bondsrepubliek Duitsland, ondertekend te Brussel, op 17 januari 1958, betreffende de uitlevering en wederzijdse rechtshulp in strafzaken (*Staatsblad*, 19 juni 1959) dat, ingeval een rogatoire opdracht een opsporing (*huiszoeking*) of *inbeslagneming tot voorwerp heeft*, zij enkel kan worden uitgevoerd wanneer het gaat om één van de feiten die tot uitlevering aanleiding kunnen geven, en opgesomd worden in art. 2 van de Overeenkomst (dus ook strafbaar gesteld

32. Bovendien, niet alleen wat de opsporingen en de detectie betreft van de op het internationaal vlak gepleegde economische misdrijven, maar ook wat hun vervolging aangaat, en steeds in het teken van een ruimere en meer doelmatige rechtshulp tussen de naties in 't algemeen, en de Lid-Staten van de E.E.G. in het bijzonder, was reeds herhaaldelijk de nadruk gelegd op de noodzakelijkheid dat deze laatste landen de leemten in het internationale strafrecht door middel van een verdrag zouden gaan opheffen¹⁰⁶. Dit opzet werd reeds in sterke

in beide Staten en toepassing van het principe der dubbele incriminatie). Zie de circulaire parket-generaal Gent, R. nr. 39/59 van 25 juni 1959.

Een gelijkluidende bepaling vindt men terug in art. 24, nr. 2, van het Beneluxverdrag van 27 juni 1962 aangaande de uitlevering en de rechtshulp in strafzaken (*Staatsblad*, 24 oktober 1967, blz. 11097 e.v.).

Zie de circulaire parket-generaal Gent, R. nr. 90/67 van 8 december 1967; JEAN CONSTANT, "Le traité Benelux d'extradition et d'entraide judiciaire en matière pénale du 27 juin 1962", *openingsrede voor het Hof van Beroep te Luik*, op 1 september 1962, *J.T.*, 1962, 489-497, meer bepaald blz. 495, kol. 1, *R.D.P.*, 1962-63, 75-117.

Bij inzage van het Europees Verdrag aangaande de wederzijdse rechtshulp in strafzaken opgemaakt te Straatsburg op 20 april 1959, en goedgekeurd door een Belgische Wet van einde juni 1975, doch tot op heden nog niet gepubliceerd in het *Staatsblad*, kan men vaststellen dat, wat de ambtelijke opdrachten in het algemeen betreft, er geen sprake meer is van de voorwaarde van de dubbele incriminatie, doch dat, wanneer ambtelijke opdrachten strekken tot huiszoeking of inbeslagneming, artikel 5 van het Verdrag als volgt luidt:

"1. Iedere Verdragsluitende Partij kan zich bij de ondertekening van dit Verdrag, of bij de nederlegging van de akte van bekrachtiging of van toetreding, door een verklaring gericht tot de Secretaris-generaal van de Raad van Europa het recht voorbehouden de uitvoering van ambtelijke opdrachten strekkende tot huiszoeking of inbeslagneming afhankelijk te stellen van een of meer van de volgende voorwaarden:

a) het strafbare feit dat tot de ambtelijke opdracht aanleiding geeft, moet zowel volgens de wetgeving van de verzoekende als volgens die van de aangezochte Partij strafbaar zijn;

b) het strafbare feit dat tot de ambtelijke opdracht aanleiding geeft, moet in het aangezochte land grond kunnen opleveren tot uitlevering;

c) de uitvoering van de ambtelijke opdracht moet verenigbaar zijn met de wet van de aangezochte Partij.

2. Wanneer een Verdragsluitende Partij een verklaring overeenkomstig het eerste lid van dit artikel heeft afgelegd, kan elke andere Partij het beginsel van wederkerigheid toepassen."

¹⁰⁶ Zie o.m. W.C. VAN BINSBERGEN, "Aanpassing der wetgevingen van de E.E.G.-landen ook op strafrechtelijk terrein", *T. v. Strafrecht*, 1962, 208-219; A. MULDER, "Europees recht en internationaal strafrecht, S.E.W., Europa/Benelux/Nederland, 1962, § 4, blz. 657 tot 659, met verwijzing naar belangrijke voorbeelden uit het Beneluxrecht, o.m. het Beneluxverdrag van 16 maart 1961 over de samenwerking inzake de regeling van in-, uit-, en doorvoer, en naar de Overeenkomst inzake de administratieve en strafrechtelijke samenwerking op het gebied van de regelingen die verband houden met de verwezenlijking van de doelstellingen van de Benelux economische unie en van de Aanvullende Protocollen, ondertekend te 's Gravenhage, op 29 april 1969 (artt. 9 e.v.), sindsdien goedgekeurd door de Belgische Wet van 11 december 1970 (*Staatsblad*, 17 februari 1971).

Men raadplege eveneens het Ontwerp-Verdrag tussen de Beneluxlanden inzake het overnemen van strafvervolgin-

mate bereikt door het hierboven reeds vermelde Europees Verdrag aangaande de *wederzijdse rechts-hulp* in strafzaken, opgemaakt te Straatsburg op 20 april 1959, in werking getreden op 12 juni 1962, en goedgekeurd door een Belgische Wet van einde juni 1975¹⁰⁷, die evenwel tot op heden nog niet in het *Staatsblad* werd bekendgemaakt.

Het blijft evenwel een open vraag in welk land de strafvervolgingen moeten worden *geconcentreerd* wanneer het gaat om een *economisch misdrijf collectief gepleegd door verscheidene in verschillende landen gevestigde personen*? Volgens het territorialiteitsbeginsel zou ieder der deelnemers in zijn eigen land van verblijf vervolgd moeten worden. Nochtans blijkt het evident dat slechts één enkel magistraat van het gehele bedrijfsgebeuren kennis zou nemen en in rekening brengen, en aldus het best zou kunnen onderzoeken of de inbreuken "het gevolg zijn van toevallige fouten dan wel van een slordig bedrijfsbeheer in het algemeen, of zelfs van een bewuste malafide bedrijfspolitiek"¹⁰⁸, en naderhand de straf daarnaar door de strafrechter zou worden bepaald.

Zou het dan ook geen aanbeveling verdienen dat b.v. de Lid-Staten van de E.E.G. zouden akkoord komen om, in zodanig geval, bij voorkeur de vervolging en de daaropvolgende berechting te doen plaatsvinden *in het land waar het bedrijf is gevestigd*?

Ander voorbeeld: hoewel de tenuitvoerlegging doorgaans beter verzekerd wordt indien elk land de eigen onderdanen, *waar zij ook het feit hebben begaan*, in de eigen rechtssfeer bestraft, kunnen er echter wel redenen genoeg zijn om de vervolging en de daarop volgende berechting te doen plaatsvinden in het land waar het *economisch misdrijf gepleegd werd*, nl. omdat het bewijs dan gemakkelijker te leveren is. Kan, in zodanig geval, een verdrag het niet mogelijk maken dat de tenuitvoerlegging wordt overgenomen door het land van onderdaanschap?¹⁰⁹

Die twee voorbeelden, onder tal van andere hierbij rijzende vragen, wijzen erop dat, op het internationaal niveau, tussen de betrokken staten

een rangorde voor de bevoegdheid tot vervolging in heel de mate van het mogelijke zou dienen te worden geregeld¹¹⁰.

Wij kunnen ons echter best voorstellen dat de oplossing van dergelijke problemen, waarvan een uniforme regeling betracht moet kunnen worden tussen staten met verschillend rechtstelsel, — het West-Europees continentaal en het "Common-law"-stelsel —, die verschillende opvattingen hebben aangaande de toepassing van de wet of de rechtsregel in de ruimte, ongetwijfeld op niet gemakkelijk te overwinnen bezwaren stuit.

33. Met betrekking tot de opsporing en de vervolging van de economische delicten, *doch nu weeral in eigen land*, en tevens in het domein van de rechterlijke organisatie, kan de vraag gesteld worden of, buiten de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg, geen *centrale parketten* zouden dienen ingericht te worden, met uitgebreide territoriale bevoegdheid, in de hoofdplaats van sommige gerechtelijke arrondissementen, naar het voorbeeld van de "*Schwerpunkt-Staatsanwaltschaften*", op- en ingericht in een der "Länder" van de Duitse Bondsrepubliek, meer bepaald Noord-Rijnland-Westfalen, bij een verordening ("*Verwaltungsvorschrift*") van 30 maart 1968.

Van meet af aan echter, wens ik te waarschuwen voor een mogelijke verwarring.

Het gaat hier geenszins om het "*economisch auditoraat*", waarvan de oprichting alhier tijdens de jongste jaren werd voorgesteld en verdedigd door verscheidene economen, en dat een zelfstandig pluridisciplinair samengesteld korps zou uitmaken, met slechts een *adviesfunctie* zowel t.o.v. het gewone gerecht en zijn parketten als van administratieve rechtscolleges zoals de Raad van State en zijn auditoraat-generaal. Dit economisch auditoraat zou tot taak hebben, door middel van deskundige adviezen de degelijkheid en de eenheid van de rechtspraak te bevorderen inzake economisch recht, en de noodzakelijke band leggen tussen de macro- en de micro-economische aspecten van het economisch recht¹¹¹.

gen, *Raadgevende Interparlementaire Raad*, Besch. 100/1 van 14 juli 1969 en de gemeenschappelijke memorie van toelichting bij dit ontwerp-verdrag, Besch. nr. 25.

¹⁰⁷ Nochtans bij de bekrachtiging van het verdrag heeft België, in onderlinge overeenstemming met de twee andere Beneluxstaten, een drievoudig voorbehoud gemaakt (zie *Parl. Bescheid, Kamer*, 1974-75, nr. 299/1, 19 november 1974, wetsontwerp en memorie van toelichting, blz. 1 en 2, en blz. 13 en 14), o.m. zich het recht heeft voorbehouden met buurlanden bilaterale of multilaterale verdragen te sluiten waarbij grotere mogelijkheden voor wederzijdse rechts-hulp in strafzaken worden geboden (zie *Parl. Besch., Senaat*, 1974-75, nr. 576/2, 11 juni 1975, verslag namens de Commissie voor de Buitenlandse Zaken uitgebracht door senator ROMBAUT).

¹⁰⁸ Zie A. MULDER, *op. cit.* in voetnoot 104, blz. 658.

¹⁰⁹ *Ib.*

¹¹⁰ In dat verband, werd weliswaar een Europese Overeenkomst betreffende de overdracht van strafvervolgung ter ondertekening aan de Lid-Staten van de Europese Raad voorgelegd te Straatsburg sinds 15 mei 1972, doch ze werd tot nog toe door geen enkel land bekrachtigd.

¹¹¹ Zie o.m. GUY SCHRANS, "Overzicht van het economisch en financieel recht", in *Ekonomisch en financieel recht vandaag*, Deel I, blz. 45, Gakko, Gent, 1972, alsook zijn voordracht gehouden te Gent, op 25 april 1974, in het raam van de voorlichting van de magistraten van het rechtsgebied van het Hof van Beroep te Gent ingericht door de eerste voorzitter van en de Procureur-generaal bij dit hof.

Zie ook de werkzaamheden en de resolutie van de Sectie Economisch Recht van het XXVIe Wetenschappelijk Rechtscongres ingericht door de Vlaamse Juristenvereniging en gehouden te Gent, op 18 mei 1974, R.W., 1973-74, 2372.

Ik laat dus het onderzoek van de *noodzakelijkheid*, van het *nut* en van de *opportuniteit* van het op- en inrichten van dit nieuw organisme hier in het midden.

Mijn opzet betreft hier enkel een samenvattende vergelijking met een *Duits experiment*, en de vraag of het in onze gerechtelijke inrichting en strafprocesrecht zou verdienen te worden ingevoerd, door het eventueel toevoegen aan de parketten van een korps magistraten, die uitsluitend zouden worden belast met het opsporingsonderzoek van de economische strafzaken.

In Noord-Rijnland-Westfalen, dienen de aldaar zogenaamde "*Sonderdezernenten*", buiten hun ervaring van de uitoefening van de strafvordering, een bijzonder professionele kennis te hebben verworven in de domeinen waarin de economische delinquenten en specialisten van de "*White-Collar-Criminality*" doorgaans tewerk gaan.

Zij moeten niet alleen bedreven zijn in het traditionele handelsrecht, maar bovendien in de regelen betreffende de typische handelsrechtelijke technieken en het instrumentarium dat de onderneming ter beschikking heeft bij het verwezenlijken van haar doel¹¹², en dan vooral in het marktrecht; ook moeten zij een zekere kennis hebben van boekhouding en balansen.

Om het vervullen van die voorwaarden te verzekeren heeft de Noordrijnlandse regering, vanaf 1968, een ruim programma vastgelegd voor speciale aanvullende scholing van die magistraten¹¹³, een initiatief dat een grote bijval mocht genieten, aangezien, tussen 1968 en 1972 400 magistraten deze speciale opleiding hebben verkregen.

Zo is het dat de parketten (dus de gewone "Staatsanwaltschaften") van Bielefeld, Bochum, Düsseldorf en Keulen "Schwerpunkt-Staatsanwaltschaften" geworden zijn, waar die speciale economische secties de belangrijke of ingewikkelde economische strafprocedures behandelen, waarvan de vertakkingen zich uitstrekken buiten het rechtsgebied van voormelde parketten.

Hun specialisatie wordt bovendien in aanzienlijke mate versterkt door de bestendige medewerking van bevoegde en ervaren deskundigen: de "*Wirtschaftsreferenten*", bijgestaan door accountants, nagenoeg vergelijkbaar met onze bedrijfsrevisoren¹¹⁴.

¹¹² Speciale handelscontacten, industriële eigendomsrechten, bijzondere betalings-, beleggings- en kredietverleningstechnieken.

¹¹³ Men raadplege desaangaande JOSEF RÖMER, "De la criminalité économique et de sa répression par la création de parquets centraux, *Schwerpunkt-Staatsanwaltschaften*", R.D.P., 1974-75, 231, nr. III.

¹¹⁴ Voor verdere bijzonderheden betreffende de recrutering, de functie en het werkterrein van de "Wirtschaftsreferenten" zie men de Rheinlandse verordening van 13 augustus 1970 besproken door JOSEF RÖMER, *op. cit.* in voetnoot 113, blz. 232-IV en 233.

In Noord-Rijnland-Westfalen, dat ongeveer 17 miljoen inwoners en talrijke grote ondernemingen telt, blijkt deze instelling zeer doeltreffende resultaten te hebben opgeleverd, zowel uit het oogpunt van het aantal gedebuskeerde en opgehelderde economische strafzaken, als van de omvang en belangrijkheid ervan¹¹⁵.

34. Wat ons land betreft, mag het Duitse voorbeeld wel de belangstelling beslist gaande maken.

Ik zie niet in dat er alhier onoverbrugbare bezwaren zouden bestaan om b.v. de in belangrijke parketten, zoals Antwerpen, Brussel, Gent, Luik en Bergen of Charleroi, reeds ingerichte economische-financiële sectie(s) te versterken door toevoeging, zoals in Noord-Rijnland-Westfalen, van gespecialiseerde magistraten in economisch recht, met bestendige bijstand van bevoegde en geschikte deskundigen en technische medewerkers, en op die wijze aldaar een *centraal parket voor economische strafzaken* samen te stellen.

Dit centraal parket zou, ook in nauwe verstandhouding met de "Economische Algemene Inspectie", de gerechtelijke politie bij de parketten en haar Commissariaat-generaal, en in voorkomend geval het "Hoog Comité van Toezicht", en mits bevoegdheid over geheel het grondgebied van het Rijk, het *strafrechtelijk opsporingsonderzoek "stricto sensu"* leiden en doordrijven van alle uiteraard belangrijke en ingewikkelde economische strafzaken, die aan dit centraal parket zouden worden toevertrouwd door de procureur-generaal bij het hof van beroep, op aangifte en verslag van de procureur des Konings, aan wie aanvankelijk de zaak aangeklaagd of ter kennis werd gebracht.

Wat verder de *strafvervolgingen* zelf betreft, zouden de magistraten van die centrale parketten tevens het openbaar ministerie waarnemen, eventueel bij de territoriaal bevoegde onderzoeksrechter, zomede vóór de raadkamer, en de rechter(s) in correctionele zaken van het arrondissement waar het geval volgens het Wetboek van Strafvordering moet worden vervolgd.

Weliswaar stuit een dergelijk ontwerp, in de huidige tijdsomstandigheden, vanzelfsprekend op budgettaire hinderpalen, zodat de eventuele realisering ervan mij thans materieel weinig of niet mogelijk blijkt, ofschoon men zich toch moet afvragen of de daarvoor te verrichten staatsuitgaven niet een ruime compensatie zouden vinden in de aanzienlijke beperking van de ontzettende schade die de economische criminaliteit thans aan de nationale economie veroorzaakt (zie onder de nrs. 5 en 6 hierboven).

¹¹⁵ Zie de uitslagen in de bijdrage van JOSEF RÖMER, *op. cit.* in de voetnoten 113 en 114, blz. 235 tot 237, alsook KLAUS TIEDEMANN, *op. cit.* in de voetnoten 7, 95 en 101, blz. 762.

Per se zou het gesuggereerd ontwerp m.i. een niet te ontkennen versterking betekenen van de eenheid en van de doelmatigheid bij de opsporingen van de economische delicten, in de eerste plaats van de degelijkheid op technisch en vakkundig gebied, tevens van een uitgediepte voorlichting voor de strafrechter, tenslotte ruimere mogelijkheden bieden tot het geleidelijk vormen van *gespecialiseerde* magistraten, en tot het daartoe valoriseren in onze rechterlijke organisatie van het *diploma van de bijzondere licentie in het economisch recht*, door de universiteiten afgeleverd aan de afgestudeerde licentiaten of doctors in de rechten na twee aanvullende jaren ernstige studie¹¹⁶.

35. Met hetzelfde probleem van specialisatie, en de daartoe vereiste opleiding, is innig verknocht de reeds herhaaldelijk besproken aangelegenheid van het op- en inrichten van een zogenaamde "*economische magistratuur*".

Gezaghebbende juristen en hogere magistraten, economen en practici van het recht toegepast op het bedrijfsleven, hebben ten deze, op grond van m.i. zeer rake en gerechtvaardigde beschouwingen, mede van concrete voorstellen, met klem gewezen op de dringende noodzakelijkheid en de gepastheid van een doelmatiger inschakelen van de *rechter*, meer bepaald van de *rechtbank van koophandel*, in de ontwikkeling van het economisch verkeer en van de daarbij gerezen economische gerechtelijke geschillen en hun procedures¹¹⁷.

¹¹⁶ Net zoals de artt. 191, tweede lid, en 194, tweede lid, Ger. W., een dergelijke valorisering inhouden voor de kandidaten-rechters in of substituten-arbeidsauditeur bij de arbeidsrechtbanken, wanneer zij houder zijn van het diploma van licentiaat in het sociaal recht, afgeleverd door een Belgische universiteit.

Men leze de in dat verband zeer rake beschouwingen uitgebracht door P.A.H. BOS in zijn preadvies, *op. cit.* in de voetnoten 15, 78 en 80, blz. 36 en 37, met betrekking tot de door de Nederlandse Wet van 22 juni 1950 op de economische delicten niet wettelijk georganiseerde specialisatie der parketten, terwijl deze wet nochtans wel de specialisatie van de rechter heeft ingericht en geregeld (zie de artikelen 38 tot 55 van deze wet).

¹¹⁷ Zie o.m. GEORGES JANSSEN, gouverneur van de Nationale Bank van België, "Plaidoyer pour une magistrature économique", rede uitgesproken op 17 november 1936 in de Conférence du Jeune Barreau, te Brussel, *J.T.*, 1939, 325 e.v.; FRANÇOIS BLOCH-LAINÉ, *Pour une réforme de l'entreprise*; E. KRINGS, "L'économie générale de la réforme judiciaire", in Travaux de la Fac. de droit de Namur, nr. 2, *Le Code judiciaire*, Brussel, 1969, blz. 16; GUY SCHRANS, "Le rôle du juge commercial en présence des problèmes économiques", *J.C.B.*, 1970, 417 e.v., alsmede "Overzicht van het economisch en financieel recht", in *Economisch en financieel recht vandaag*, B. I, 1972, Gakko, Gent, blz. 45 en 46, en zijn voordrachten besproken in *R.W.*, 1973-74, 2234, en *J.T.*, 1974, 402. CH. DEL MARMOL: "Pour une magistrature économique" - "Pleidoi voor economische rechtscolleges", *Bull. Fabrimétal*, van 7 december 1970 en van 25 oktober 1971; JACQUES VAN DER GUCHT, voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Brussel, "De Economische Jurisdicctie of Rechtbank", *B.R.H.*, 1972, I, 285

Meer dan vier jaar geleden, in mei 1971, bij de bespreking van het wetsontwerp, dat de Wet van 30 juli 1971 betreffende de economische reglementering en de prijzen geworden is¹¹⁸, drukte de toenmalig minister van Economische Zaken Cools, zich, in de schoot van de kamercommissie voor Economische Zaken, als volgt uit: "Tal van moeilijkheden zouden kunnen opgelost worden indien men in België over een economische magistratuur mocht beschikken. Waar het doorvoeren van een dergelijke hervorming een van de eerste te realiseren projecten blijft, dient men in afwachting zijn toevlucht te nemen tot snelle, minder doeltreffende oplossingen"¹¹⁹.

Deze ministeriële verklaring en de gebeurtenissen die zich sindsdien in de loop der vier jongste jaren in verscheidene domeinen van het politiek, economisch en staatsfinancieel gebeuren hebben voorgedaan en thans steeds acuut blijven, stemmen niet tot een bijzonder optimisme voor een ernstige aanpak en de degelijke verwezenlijking, in een min of meer nabije toekomst, van de gehele ontworpen regeling van het probleem.

Nochtans, wat het *berechten* betreft van de economische *misdriften* door de correctionele rechtbanken en de correctionele kamers van de hoven van beroep, staat die aangelegenheid, naar mijn oordeel, volkomen los van de oplossing van het probleem van de inrichting van een eigenlijke economische magistratuur, en *hoeft haar regeling geenszins daaraan verbonden te worden*. Immers, hoe men deze economische magistratuur ook wenst op te vatten, toch zou haar opdracht steeds volkomen vreemd blijven aan de behandeling van economische *strafzaken*, waarvan het vonnissen, naar ons grondwettelijk bestek trouwens (zie *art. 94, tweede zin*, van de *Gronwet*), enkel moet voorbehouden blijven aan de *gewone strafrechter*, met uitsluiting, — zo bedoel ik het ook —, van deskundige vaklui, die als lekenrechters zouden fungeren en de professionele rechter zouden bijstaan^{119a}.

Afgezien van de verschillende gegronde beschouwingen die men, uit het oogpunt van de onafhanke-

tot 303; H. SWENNEN en I. VEROUGSTRAETE, "Kroniek van rechtsleer en rechtspraak betreffende het Belgisch economisch recht", *S.E.W.* 1973, 459; M. HUYS, en G. KEUTSEN: "Pour une magistrature économique", *Bull. Fabrimétal*, 1974, 3011 en vooral 3023 e.v.; procureur-generaal W. GANSHOF VAN DER MEERSCH, "Overwegingen omtrent de kunst recht te spreken en de uitoefening van het rechterlijk ambt", openingsrede voor het Hof van Cassatie, 3 september 1973, *R.W.*, 1973-74, 153-156; MARCEL GOTZEN, *op. cit.* onder voetnoot 86, *R.W.*, 1974-75, 1665 en 1666.

¹¹⁸ Zie voetnoot 23, en onder nr. 18.

¹¹⁹ *Parl. Besch., Kamer*, 1970-71, nr. 966/7, 28 mei 1971, verslag van HUREZ namens de Kamercommissie voor Economische Zaken, blz. 29.

^{119a} Zie o.m. JEAN LIMPENS, "Le problème de la compétence des futures juridictions du travail", *J.T.*, 1957, blz. 89-92.

lijkheid en de objectiviteit tegen dergelijke gedeeltelijke bedrijfsrechtspraak inzake economische misdrijven heeft ingebracht¹²⁰, kunnen hier bovendien de overtuigende overwegingen worden vermeld van de memorie van toelichting op de Nederlandse Wet betreffende de economische delicten van 22 juni 1950, waarin o.m. verklaard wordt:

"Bestrijding langs strafrechtelijke weg van ongewenst gedrag kan op de duur alleen slagen, wanneer het gros van de leden der gemeenschap dat gedrag als misdadig leert zien. Om dat doel te bereiken is het van groot belang dat de bestraffing van een dergelijk gedrag plaats vindt door dezelfde rechter, die datgene bestraft wat men sinds lang gewoon is als misdrijf te beschouwen."

De Nederlandse wetgever heeft dan ook de berechting van de economische misdrijven opgedragen aan rechters die *integrerend* deel uitmaken van de commune gerechten (arrondissementsrechtbanken en gerechtshoven).

Wat hij echter wél heeft willen realiseren, is deze berechting toe te vertrouwen aan *gespecialiseerde rechters*, ofschoon hij nochtans dergelijke specialisatie niet betracht heeft in de parketten, wat overigens, qua opsporing en vervolging der economische delicten, in Nederland betreurd wordt¹²¹.

De berechting van economische delicten (ook wanneer het "overtredingen" zijn in de Nederlandse zin van het woord) geschiedt aldaar in eerste aanleg, bij uitsluiting, door "*economische kamers*" in de arrondissementsrechtbanken, meer- of enkelvoudige kamers; het lid van een enkelvoudige economische kamer draagt de titel van economische politierechter (artt. 38 en 39 Nederlandse Wet van 22 juni 1950).

In Nederland werd dus, t.o.v. de berechting der *economische misdrijven*, de oplossing van de problematiek van een "economische magistratuur" herleid tot de *deskundigheid* van de commune rechter met rechtspraak in economische strafzaken.

En tot die specialisatie moet het m.i., ook in ons land, beperkt worden¹²².

¹²⁰ Zie o.m. GEORGES POTVIN, "A propos des projets de réforme du contentieux social", *J.T.*, 1959, 488, en L.L. CAPPUYNS, "De Economische misdrijven", preadvies voor de vergadering der Belgisch-Luxemburgse Unie voor Strafrecht, te Hasselt, op 26 maart 1960, *R.W.*, 1959-60, 1155-1156.

¹²¹ Zie o.m. P.A.H. Bos, in zijn preadvies, *op. cit.* onder voetnoten 75, 78, 80 en 116, blz. 36 en 37.

¹²² Aldus ook het geval in de Bondsrepubliek Duitsland, waar, in de "Landgerichte", economische straffkamers, samengesteld uit gespecialiseerde rechters, bij uitsluiting, kennis nemen van de economische delicten.

Dit schijnt ook de opvatting te zijn in Frankrijk, waar een voorontwerp van wet sinds 1974 ter studie werd genomen, dat, wat het berechten der economische misdrijven betreft, *enkel de specialisatie van de gewone magistraten* op

36. Dat zodanige specialisatie met de dag meer onontbeerlijk is geworden hoeft niet meer te worden beklemtoond. In vroegere openingsreden gehouden vóór uw Hof, heb ik op dit vereiste, in verschillende domeinen van het recht en de rechtsbedeling, reeds genoegzaam aangedrongen¹²³, en heb ik, wat in het bijzonder de berechting van economische misdrijven aangaat, bij de aanvang van dit exposé, op het gebrek aan voldoende deskundigheid van de meerderheid der magistraten gewezen (zie hierboven onder nr. 9)¹²⁴.

Hoofdzak is evenwel deze deskundigheid, waarmee een ieder het trouwens eens is, praktisch in voldoende mate te kunnen bereiken.

Afgezien van het feit dat het dossier van het opsporings- en/of gerechtelijk strafonderzoek, samengesteld door de magistraten van de voorgestelde centrale parketten (zie hierboven onder nr. 34), en de hun verbonden experts en andere medehelpers machtig zou bijdragen tot een ruimere en meer stipte voorlichting van de strafrechter in het raam van een bepaalde sector van de economie waarmee het misdrijf verband houdt, en zonder hier te willen uitweiden over de modaliteiten die, o.m. in deze materie, t.o.v. de gerechtelijke expertise *op tegenspraak*, zouden kunnen worden ontworpen¹²⁵, lijdt het geen twijfel dat de som van de ondervindingen die de strafrechter opdoet door het *geregeld* behandelen van economische strafzaken, waardoor hij met de begrippen, de opvattingen en de taal van de econometrist, — om niet te spreken van de econometrist —, geleidelijk vertrouwd geraakt, zijn specialisatie in sterke mate moet bevorderen.

het oog heeft. Zo b.v. in het rechtsgebied van sommige bij decreet aangewezen hoven van beroep, zouden één of meerdere "tribunaux de grande instance" bevoegd zijn voor de vervolging, het onderzoek en het vonnissen van inbreuken, waarvan de lijst het voorwerp zou uitmaken van een nieuw artikel 705 van de Code de procédure pénale, nl. economische misdrijven met daarbij de tolmisdrijven, de verscheidene bedrogsdelicten, de misdrijven inzake bank-, beurs- en wisselverrichtingen, en de bankbreuken. (Zie: Informatiebulletin van de Raad van Europa nopens de wetgevende activiteiten der Europese Staten, nr. 13, januari-april 1974, blz. 9).

¹²³ Zie mijn openingsrede voor het Hof van Beroep te Gent op 1 september 1970, "De toekomst van de magistratuur op een keerpunt", *R.W.*, 1970-71, 97-122 en 145-170, nrs. 4-7 en 12; *vertaling*: "L'avenir de la magistrature au tournant", *J.T.*, 1971, 245-247, nrs. 4-7 en 12, herinnerd in mijn openingsrede van 1 september 1972, "De familierechtbank: proeve tot een gerechtelijk experiment", *R.W.*, 1972-73, 148, nr. 30, voetnoot 87.

¹²⁴ Zie daarover de rake beschouwingen van P.A.H. Bos in zijn preadvies, *op. cit.* in de voetnoten 15, 78, 80, 116 en 121, blz. 11 en 12.

¹²⁵ Zie desangående de beschouwingen van JULES MES-SINE, *op. cit.* in de voetnoten 3, 25, 58, 59, 60 en 65, *J.T.*, 1970, 427, litt. b, "le juge aidé par l'expert", en 428, kol. 1, nr. 13, niet verwijzing naar de betrachtingen van prof. H. BEKAERT, Koninklijk Commissaris voor de herziening van de strafrechtpleging.

Het ligt dan ook voor de hand dat een der afdoende middelen om deze specialisatie te bereiken, naar het voorbeeld van Nederland (ook van West-Duitsland), de oprichting zou kunnen zijn, in de schoot van de belangrijke rechtbanken van eerste aanleg en van de hoven van beroep, van *economische strafkamers*, op voorwaarde dat de magistraten van deze kamers met een zekere graad van *bestendigheid in de tijd* voor hun samenstelling zouden worden aangewezen.

37. Op het einde van dit overschouwen van al die toekomstperspectieven voor een zelfstandige opbouw, met specifieke kenmerken, van het economisch strafrecht, en de dwingende noodzakelijkheid van een gecoördineerd en doeltreffend opsporen, zo op nationaal als op internationaal vlak, van de economische misdrijven, de coherente en efficiënte vervolging, en de adequate berechting ervan, durf ik de hoop uit te drukken dat hier te lande, in een nabije toekomst, de vereiste wetgevende en organisatorische initiatieven mogen genomen worden om het economisch strafrecht, naar het voorbeeld van sommige buurstaten, de belangrijke opdracht degelijk te doen vervullen die het tot nog toe, ter rechtshandhaving van de socio-economische orde, alhier doorgaans op onsamenhangende en vrij ondoelmatige wijze heeft kunnen volbrengen.

Onlangs is in verscheidene Europese staten en o.m. in ons land, de wetgever — trouwens niet zonder vertraging — *eindelijk* opgetreden om, ter verdediging van de maatschappij tegen de steeds

toenemende georganiseerde misdaden van het veelal bloedig geweld, een strengere bestraffing na te streven van de roofovervallen en van de gijzeling¹²⁶.

Doch de steeds meer geraffineerde organisatie van de internationale *economische* misdadigheid is een ander niet minder angstwekkend verschijnsel van de hedendaagse criminaliteit. Ofschoon minder brutaal en spectaculair bij het aanwenden van de loense middelen en methodes, waarvan haar daders en handlangers, onder de mom van de eerlijkheid, listig gebruik weten te maken om hun onverzadelijke hebzucht te bevredigen, is zij daarom niet minder vervaarlijk, niet enkel omdat zij in het geniep de grondvesten zelf van 's lands economische welvaart uitknaagt, maar bovendien omdat zij, sluipend en kruipend, een van de heerlijkste eigenschappen van het geweten van een mens — zijn onkreukbaarheid — geleidelijk en onbewust verstikt onder de corruptie van het geld.

In een tijd waar derhalve de strijd ook tegen dergelijke misdadigheid een van de eerste zorgen moet worden van de Westeuropese naties, zou het verwelijken van deze hoopvolle verwachtingen slechts het inlossen betekenen van een vitale verdedigingsplicht ter bescherming van onze gemeenschap.

¹²⁶ Zie o.m. de Belgische Wet van 2 juli 1975 (*Staatsblad*, 24 juli 1975, blz. 9095 tot 9097) tot wijziging van sommige bepalingen van het Strafwetboek met het oog op de bestraffing van gewapende roofovervallen en van het nemen van gijzelaars, alsook het commentaar in de circulaires van het parket-generaal te Gent, R. nr. 59/75 van 4 augustus en R. nr. 60/75 van 5 augustus 1975.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 10 APRIL 1975

Voorzitter : de h. Perrichon

Raadsheer-rapporteur : de h. Capelle

Advocaat-generaal : de h. Velu

Advocaten : mrs. Dassesse en Fally

1. Openbare orde—Regels betreffende medeëigendom en natrekking—2. Dwangsom—Schadeloosstelling—Onderscheid.

1. De regels betreffende de medeëigendom en de natrekking zijn noch van openbare orde noch dwingend.

2. Geen dwangsom d.i. een straf die de weigering zijn beslissing uit te voeren strafbaar stelt, wordt uitgesproken door de rechter die aan een partij de herstelling toekent van een schade welke hij reeds bij zijn uitspraak op een bepaald bedrag per dag kan ramen en die zou voortvloeien uit de vertraging bij het doen verdwijnen van een feitelijke toestand, waarvan hij oordeelt dat hij

schadelijk is voor de partij en dat hij te wijten is aan onwettelijke handelingen van de wederpartij.

Delvaux t/ Ruggieri

Gelet op het bestreden vonnis, op 23 april 1974 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Doornik ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 544, 546, 551, 552, 553, 555, 577bis inzonderheid de paragrafen 5, 9, 10 (wet van 8 juli 1924, artikel 1), 653, 1315, 1319, 1320, 1350, 1352 van het Burgerlijk Wetboek, 870 van het Gerechtelijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het vonnis eiser veroordeelt tot de verwijdering van de zinken slab die op de aan verweerder toebehorende kroonlijst geplaatst was, op grond dat "de rechtbank Delvaux (eiser) niet mag verbieden een dak op de gemene muur te laten steunen ; dat Delvaux de aan Ruggieri (verweerder) toebehorende kroonlijst nochtans niet mocht bekleden met een zinken slab, die verhinderde dat de voor haar behoud onontbeerlijke

verflagen te gepasten tijde aangebracht konden worden”;

terwijl, eerste onderdeel, het verslag van 10 oktober 1973, van architect Gobert, opgesteld en neergelegd in uitvoering van het vonnis van 29 juni 1973 van de vrederechter van Péruwelz, naar hetwelk het bestreden vonnis verwijst, het volgende vaststelt: ”de op de gemene muur rustende kroonlijst steekt uit over het eigendom van Delvaux; ik heb het bij mijn eerste bezoek door de partijen laten vaststellen en de partijen gingen akkoord om te erkennen dat genoemde kroonlijst de volledige eigendom was van verweerder (thans eiser) en dat hij daarom moest zorgen voor het onderhoud en de eventuele herstellingen ervan”; dat verweerders eigendomsrecht op de kroonlijst door het vonnis bevestigd wordt met miskenning van de bewijskracht van genoemd deskundigenverslag (schending van de artikelen 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek); dat bedoelde bevestiging althans gebeurt zonder vermelding van de door verweerder tijdens de debatten overgelegde bewijsgronden tegen de erkenning van eisers eigendomsrecht op genoemde kroonlijst (schending van de artikelen 1315 van het Burgerlijk Wetboek, 870 van het Gerechtelijk Wetboek en 97 van de Grondwet);

tweede onderdeel, nu vaststaat dat de kroonlijst, die over eisers eigendom hangt, rustte op de gemene muur, medeëigendom van de partijen, verweerders exclusief eigendomsrecht op dat werk door het vonnis bevestigd wordt met schending van de organieke regels van de natrekking (schending van de artikelen 544, 546, 551, 552, 553, en 653 van het Burgerlijk Wetboek); het vonnis geen enkel bewijs vermeldt tegen het uit die regels voortvloeiende vermoeden van eisers eigendom, of tenminste eisers medeëigendom, op genoemde kroonlijst (schending bovendien van de artikelen 1315, 1350, 1352 van het Burgerlijk Wetboek, 870 van het Gerechtelijk Wetboek en 97 van de Grondwet); nu het onderhoud van de kroonlijst aan de kant van de eiser ten laste van deze laatste viel, de omstandigheid dat de slab verhinderde dat de voor zijn behoud onontbeerlijke verflagen te gepasten tijde aangebracht konden worden, de veroordeling van eiser om die slab te verwijderen niet wettelijk kon rechtvaardigen (schending van de artikelen 544, 577bis, 9, 10 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet):

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende, enerzijds, dat het vonnis zijn beslissing niet grondt op vaststellingen of overwegingen van het deskundigenverslag en derhalve de bewijskracht van die akte van rechtspleging niet heeft kunnen miskennen;

Dat, anderzijds, bij gebrek aan conclusie van eiser over dat punt, de rechter de vaststelling volgens welke de kroonlijst die over eisers erf hangt verweerders eigendom is, niet in het bijzonder met redenen moest omkleden;

Dat het eerste onderdeel van het middel niet kan worden aangenomen;

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan niet blijkt dat eiser voor de feitenrechter aangevoerd heeft dat, aangezien de muur waarop de kroonlijst van verweerders gebouw rustte, gemeen

was, die kroonlijst, krachtens de wetsbepalingen die het recht van natrekking regelen, verweerders exclusieve eigendom niet kon zijn, noch dat de rechter die betwisting ambtshalve heeft onderzocht;

Overwegende dat de regels betreffende de medeëigendom en de natrekking noch van openbare orde noch dwingend zijn;

Dat dit onderdeel van het middel nieuw en, derhalve, niet ontvankelijk is;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 9, 25, 97 van de Grondwet, 2 van het Strafwetboek, 1142, 1147, 1148, 1149, 1150, 1151, 1153, 1226, 1229, 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het vonnis eiser veroordeelt de werken die het beveelt, binnen een termijn van twee maanden vanaf de betekening uit te voeren ”indien hij dat niet doet, hem van nu af aan veroordeelt om aan Ruggieri (verweerder) als schadevergoeding honderd frank per dag vertraging te betalen”;

terwijl, bij gebrek aan vaststelling van een schade per dag vertraging, die door die veroordeling hersteld zou moeten worden, het vonnis eiser tot een onwettelijke straf of dwangsom veroordeelt (schending van alle in het middel bedoelde wetsbepalingen) het althans tegen hem een veroordeling tot betaling van een geldsom uitsprekt die niet met redenen omkleed is (schending van de in het middel bedoelde bepalingen van het Burgerlijk Wetboek en van artikel 97 van de Grondwet):

Overwegende dat verweerder in het inleidend exploit van zijn eis de verwijdering vorderde van alle hinderpalen tot de uitoefening van een recht van erfdiensbaarheid van uitzicht op eisers erf, de wegneming of, tenminste, de verkleining van een door eiser in de gemene muur aangebrachte kast, evenals de wegneming van elk werk dat de kroonlijst van verweerders gebouw verstoort of het onderhoud van genoemde kroonlijst hindert;

Dat verweerder vroeg dat, indien eiser de gerechtelijke beslissing die in die zin zou uitspraak doen, niet uitvoerde, deze veroordeeld zou worden tot de betaling van drie maal vijfhonderd frank per dag vertraging, als schadevergoeding;

Overwegende dat het vonnis, dat oordeelt dat de rechtsvordering gegrond is, ofwel de verwijdering ofwel de aanpassing beveelt van de hiervóór nader omschreven werken, uitgevoerd zonder rekening te houden met de rechten van verweerder, binnen een termijn van twee maanden vanaf de betekening van het vonnis en, indien hij dat niet doet, eiser veroordeelt om, als schadevergoeding, honderd frank per dag vertraging te betalen;

Overwegende dat het vonnis aldus geen dwangsom uitsprekt, dit is een straf die de weigering zijn beslissing uit te voeren strafbaar stelt, maar aan verweerder de herstelling toekent van een schade, die de rechter, dan reeds, op honderd frank per dag kon ramen, en die zou voortvloeien uit de vertraging bij het doen verdwijnen van de oorzaken van een feitelijke toestand, waarvan het oordeelt dat hij schadelijk is voor verweerder en dat hij te wijten is aan onwettelijke handelingen van eiser;

Overwegende anderzijds dat de gronden van het vonnis betreffende de vergoeding van de schade, voldoen

aan het bij artikel 97 van de Grondwet bepaalde vormvoorschrift ;

Dat het middel niet kan worden aangenomen ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt eiser in de kosten.

NOOT—Het arrest dat aan een partij een verbod oplegt iets te doen en die partij, bij gebreke aan dat verbod te voldoen, veroordeelt tot betaling van 2000 fr. per dag aan de wederpartij, zonder te bepalen of die som verschuldigd is als schadevergoeding of als dwangsom, terwijl die veroordeling slechts in het eerste geval wettelijk is, is dubbelzinnig gemotiveerd (Cass., 13 maart 1964, R.W., 1964-65, 1018).

De rechter die een partij ertoe veroordeelt een hofstede te ontruimen "op straf van een dagelijkse schadevergoeding van 250 frank", toont door het gebruik van het woord "schadevergoeding" ondubbelzinnig aan, dat de som van 250 fr. per dag slechts wordt toegekend als vergoeding van de schade die de wederpartij door het niet-ontruimen van de hofstede per dag vertraging zou ondergaan (niet gepubliceerd antwoord op een middel in de zaak behandeld door Cass., 18 oktober 1968, *Pas.*, 1969, I, 193).

Over de dwangsom leze men : J. RONSE, "De dwangsom in het Belgische recht", in *Jaarboek 1961-1962 van de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland*, blz. 107-117, en S.N. VAN OPSTALL, "De dwangsom in het Nederlandse recht", *ib.*, blz. 118-160 ; M. STORME, "De dwangsom", R.W., 1962-63, 1320-1338 ; F. CHABAS, "La réforme de l'astreinte (Loi du 5 juillet 1972)" ; *D. Chron.*, 1972, 271 ; "Beneluxovereenkomst betreffende het boetebeding en de dwangsom", R.W., 1973-74, 1341.

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 23 APRIL 1975

Voorzitter-rapporteur : de h. Delahaye

Advocaat-generaal : de h. Lenaerts

Advocaat : mr. Simont.

Werkloosheid—Recht op uitkeringen—Passende dienstbetrekking—Onbeschikbaarheid voor de algemene arbeidsmarkt—Begrip—Familiale overwegingen.

Niet bereid een passende betrekking te aanvaarden en onbeschikbaar voor de algemene arbeidsmarkt is de werkloze die de bereidheid om een betrekking te aanvaarden afhankelijk stelt van door hem zelf bepaalde voorwaarden.

De werkloze die een algemeen voorbehoud voor de hervatting van de arbeid baseert op familiale overwegingen, is niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt.

Alleen een bepaalde aan de werkloze aangeboden dienstbetrekking kan aan overwegingen van familiale aard als criterium van de passende dienstbetrekking worden getoetst.

R.V.A. t/ Vissenberg

Gelet op het bestreden arrest, op 6 juni 1973 door het Arbeidshof te Brussel, afdeling Antwerpen, gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 133 van het koninklijk besluit van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoor-

ziening en werkloosheid, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het arrest, dat het beroepen vonnis bevestigt, verklaart dat verweerder zijn wedertewerkstelling niet heeft onderworpen aan zulke voorwaarden dat zij hem onbeschikbaar maakten voor de algemene arbeidsmarkt, vermits "het door hem geformuleerde voorbehoud" niet op alle betrekkingen sloeg, maar slechts op betrekkingen die voor hem niet passend waren, gelet op de zeer bijzondere familiale omstandigheden en het ontbreken van familiale hulp,

terwijl onbeschikbaar voor de algemene arbeidsmarkt is, naar de wettelijke zin van de bewoording, de werkloze die zodanig voorbehoud formuleert dat het alle kansen hem opnieuw te werk te stellen teniet doet, onverschillig of dit voorbehoud doelt op een bepaalde betrekking dan wel op om het even welke, waaruit volgt dat het arrest niet wettelijk gemotiveerd is, nu het onderscheid dat het invoert tussen het voorbehoud dat op alle betrekkingen doelt en het voorbehoud nopens betrekkingen die voor hem niet passend waren, niet ter zake dienend is en dat bovendien deze beweegredenen niet op gepaste wijze de verwerping rechtvaardigen van de middelen aangehaald in de akte van beroep van eiser die staande hield dat, door het aanvaarden van een betrekking afhankelijk te maken van de voorwaarden die hij had bepaald, verweerder alle kansen hem opnieuw te werk te stellen teniet had gedaan (schending van artikel 97 van de Grondwet) ;

en terwijl, op zijn minst, door te beslissen dat verweerder zijn voorbehoud had beperkt tot de betrekkingen die voor hem niet passend waren, het arrest de rechtsgeldigheid schendt van de verklaring van verweerder die zich vóór de directeur van het gewestelijk bureau ertoe beperkt had te verklaren "eventueel" bereid te zijn te werken (schending van alle in het middel aangehaalde wetsbepalingen) ;

Overwegende dat luidens artikel 133, lid 4, van het koninklijk besluit van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid, geacht wordt niet bereid te zijn een passende dienstbetrekking te aanvaarden, de werkloze die voor de hervatting van de arbeid zodanig voorbehoud maakt dat hij onbeschikbaar wordt voor de algemene arbeidsmarkt ; dat een werkloze onbeschikbaar voor de algemene arbeidsmarkt is, wanneer hij zijn bereidheid om een dienstbetrekking te aanvaarden beperkt door dit aanvaarden afhankelijk te stellen van door hem zelf bepaalde voorwaarden ;

Overwegende dat uit lid 1 van hetzelfde artikel 133 weliswaar volgt dat de werkloze mag weigeren een niet passende dienstbetrekking die hem wordt aangeboden, te aanvaarden ; dat luidens artikel 46, 1°, van het ministerieel besluit van 4 juni 1964 inzake werkloosheid, overwegingen van familiale aard zonder invloed op het passend karakter van de dienstbetrekking zijn, behoudens wanneer zij een zwaar beletsel vormen ;

Dat alleen een bepaalde dienstbetrekking die aan de werkloze wordt aangeboden, aan dit criterium van de passende dienstbetrekking kan worden getoetst ; dat de werkloze zich op dit criterium niet kan beroepen om zijn bereidheid tot het aanvaarden van hem nog niet aangeboden dienstbetrekkingen te beperken tot die dienstbetrekkingen welke aan de door hem gestelde voor-

waarden beantwoorden; dat de werkloze die een algemeen voorbehoud voor de hervatting van de arbeid steunt op overwegingen van familiale aard, niet beschikbaar voor de algemene arbeidsmarkt is;

Overwegende dat het arrest beslist dat verweerder geen voorbehoud maakt waardoor hij onbeschikbaar voor de algemene arbeidsmarkt wordt, door dit voorbehoud te beperken tot dienstbetrekkingen die voor hem niet passend zijn wegens zeer bijzondere familiale omstandigheden en het ontbreken van familiale hulp; dat het arrest aldus artikel 133, lid 4, van het koninklijk besluit van 20 december 1963 schendt;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen,

Vernietigt de bestreden beslissing;

Beveelt dat melding van dit arrest zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Gelet op artikel 1017, lid 2, van het Gerechtelijk Wetboek, veroordeelt eiser in de kosten;

Verwijst de zaak naar het Arbeidshof te Gent.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 9 MEI 1975

Voorzitter: de h. Delahaye

Raadsheer-rapporteur: de h. Van Leckwijck

Advocaat-generaal: de h. Colard

Advocaten: mrs. H. Simont en A. Bayart

Verjaring—Stuiting—Bij de burgerlijke rechter aangebrachte eis tot betaling van een schuldvordering op grond van een niet strafbaar feit—Na dagvaarding voor de strafrechter tot inwilliging van een op een misdrijf steunende eis.

Ten aanzien van een tegen de vereffenaars van een ontbonden vennootschap voor de strafrechter ingestelde civielrechtelijke vordering was beslist dat het ten laste gelegde misdrijf niet bewezen was.

De burgerlijke rechter voor wie de vereffenaars daarop wegens mislagen in hun beheer worden aangesproken, vermag te oordelen dat uit die beslissing niet mag worden afgeleid dat de vereffenaars geen enkel verwijt treft.

Nu de strafrechter slechts uitspraak heeft gedaan over de schade die uit het ten laste gelegde misdrijf zou voortspruiten, doch geenszins over het al dan niet bestaan van de schuldvordering, mag de burgerlijke rechter oordelen dat het instellen door de schuldeiseres van de voor de strafrechter gebrachte civielrechtelijke vordering tegen de vereffenaars, strekkende tot betaling van haar schuldvordering, de openbaring is van haar wil haar schuldvordering in rechte te doen gelden, en derhalve, overeenkomstig de artikelen 2242 en 2244 B.W., burgerlijke stuiting vormt.

Verbrugghe en Bruneel t/ Stad Gent

Gelet op het bestreden arrest, op 6 december 1973 door het Hof van beroep te Gent gewezen;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 194 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, 2221, 2244, 2246 en 2247 van het Burgerlijk Wetboek.

doordat het arrest beslist dat "de verjaring te nuttiger tijd werd gestuit door de vordering voor de strafrechter",

terwijl de vordering van een burgerlijke partij voor de strafrechter die vaststelt dat de elementen van de telastleggingen niet verenigd zijn, niet kan beschouwd worden als een dagvaarding voor een onbevoegde rechter in de zin van artikel 2246 van het Burgerlijk Wetboek doch wel als een afgewezen eis in de zin van artikel 2247 van het Burgerlijk Wetboek;

Overwegende dat het beroepen vonnis vaststelt dat de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid Bruneel en Verbrugghe op 25 april 1959 ontbonden werd, met sluiting van de afrekening, bij notariële akte die in het Staatsblad van 19/20 mei 1959 bekendgemaakt werd, en dat zij bij vonnis van 17 maart 1960 van de Rechtbank van eerste aanleg te Gent veroordeeld werd om aan verweerster 416.553 frank alsmede de rechterlijke rente en de gerechtskosten te betalen;

Overwegende dat het arrest releveert dat ten deze de eisers in rechte worden aangesproken als zaakvoerders-vereffenaars van voornoemde vennootschap wegens mislagen in hun beheer gepleegd;

Overwegende dat in hun conclusie de eisers lieten gelden dat krachtens artikel 194 van de wet op de handelsvennootschappen de op 17 maart 1970 tegen hen ingestelde rechtsvordering, wegens verloop van vijf jaar te rekenen van voormelde bekendmaking, verjaard was;

Overwegende dat de eerste rechter, bij toepassing van artikel 2277 van het Burgerlijk Wetboek, de veroordeling van de eisers tot de wettelijke rente beperkt tot de periode van vijf jaar vóór de akte van rechtsingang;

Overwegende dat het arrest die twee gronden van verjaring verworpt wegens de in het middel aangehaalde beschouwing, na te hebben vastgesteld aangaande de exceptie van het rechterlijk gewijsde dat een arrest van 9 maart 1966 van het Hof van beroep te Brussel, uitspraak doende over de wel bepaalde telastleggingen waarvan het bestreden arrest de omschrijving herhaalt, de eisers wegens verjaring buiten vervolging stelde en, uitspraak doende over de ten aanzien van het wetboek van strafvordering niet verjaarde civielrechtelijke vordering van verweerster, besliste dat de bestanddelen van de ten laste gelegde misdrijven niet verworven waren aangezien op de in de telastlegging vermelde datum de schuldvordering van de Stad Gent zich niet als zeker opdroeg en dat aldus aan de beklaagden geen verwijt kon worden gemaakt in de kwestieuze balans geen melding te hebben gemaakt van een onzekere, toen nog niet vaststaande en door hen formeel betwiste schuld;

Overwegende dat het bestreden arrest vermocht te oordelen dat de eisers uit voormelde beslissing mochten afleiden noch dat hun "geen verwijt kan worden gemaakt over wat dan ook" noch dat verweerster geen rechtsgrond kan invoeren die steunt op een quasi-delicte fout van de verweerders;

Overwegende dat een dagvaarding tot inwilliging van een eis steunend op een delict de verjaring stuit ook wanneer de navolgende eis steunt op een quasi-delict;

Overwegende dat, nu het arrest van 9 maart 1966 enkel uitspraak deed over de door de stad Gent gevorderde schade die uit de telastleggingen zou spruiten, doch geenszins over het al dan niet bestaan van haar schuldvoordering, het bestreden arrest mocht beschouwen dat het instellen door verweerster van een voor de strafrechter gebrachte civielrechtelijke vordering tegen de eisers, strekkende tot betaling van haar schuldvoordering, de openbaring is van haar wil haar schuldvoordering in rechte te doen gelden, en derhalve, overeenkomstig de artikelen 2242 en 2244 van het Burgerlijk Wetboek, burgerlijke stuiting vormt ;

Dat het arrest, zonder schending van de in het middel aangehaalde artikelen, zijn beslissing wettelijk rechtvaardigt ;

Dat het middel naar recht faalt ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt de eisers in de kosten.

NOOT—Zie, over het begrip "afgewezen eis" in de zin van art. 2247 B.W. : DE PAGE, VII, nr. 1182 ; Cass., 23 mei 1969, R.W., 1969-70, 1086 ; en over de relativiteit van de stuiting : DE PAGE, VII, nr. 1200 e.v. ; Cass., 22 juni 1972, Arr. Cass., 1972, 1005, Pas., 1972, I, 985.

RAAD VAN STATE

4e KAMER — 20 MEI 1975

Voorzitter : de h. A. Mast

Staatsraden : de hh. P. Vermeulen en G. Baeteman

Eerste auditeur : de h. J. Hoeffer

Advocaat : mr. De Wachter

1. Raad van State—Vernietigingsarrest—Gevolgen—Handelingen van college van burgemeester en schepenen—2. Bouwvergunning—Vergunning tot exploitatie van een hinderlijk bedrijf.

1. De handelingen verricht door de schijnbaar regelmatig aangestelde schepenen, waarvan de verkiezing nadien werd vernietigd door een arrest van de Raad van State, moeten, ter vrijwaring van de rechtszekerheid, in beginsel geacht worden uit het oogpunt van bevoegdheid geldig tot stand te zijn gekomen.

2. De voorwaarden waaronder een bouwvergunning wordt verleend en die waaronder een vergunning tot het exploiteren van een hinderlijk bedrijf wordt gegeven, zijn door afzonderlijke wettelijke en reglementaire bepalingen geregeld ; als de Raad van State uitspraak moet doen over een beroep tot nietigverklaring van een bouwvergunning, dient bij enkel te onderzoeken of de bestreden bouwvergunning verleend werd met miskenning van de ter zake geldende stedenbouwkundige wettelijke en reglementaire bepalingen.

Tedesco e.a. t/ Staatssecretaris voor Streekeconomie en voor Ruimtelijke Ordening en Huisvesting
Arrest nr. 17.024

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging van het Koninklijk Besluit van 25 mei 1973 waarbij aan verzoekers vergunning is geweigerd tot het wijzigen van het reliëf van de bodem van een perceel grond gelegen aan de Stockemstraat te Overijse ; dat het bestreden koninklijk besluit op 5 juli 1973 ter kennis van verzoekers is gebracht ;

Overwegende dat verzoekers, met het oog op de exploitatie van een zandgroef, waarvoor bij Koninklijk Besluit van 28 mei 1971 in het raam van de wetgeving op de gevaarlijke, ongezonde en hinderlijke inrichtingen vergunning werd gegeven, een aanvraag indienden strekkende tot het bekomen van de vergunning het reliëf te wijzigen van de bodem van een grond gelegen Stockemstraat te Overijse ; dat die aanvraag, welke door de gemachtigde ambtenaar van het bestuur van de stedenbouw en van de ruimtelijke ordening ongunstig werd geadviseerd, door het college van burgemeester en schepenen van de gemeente Overijse bij besluit van 5 april 1972 werd afgewezen ; dat de bestendige deputatie bij besluit van 4 augustus 1972 de aanvraag, op beroep van verzoekers, inwilligde ; dat het bestreden koninklijk besluit dat alsdan, op een op 6 september 1972 door het college van burgemeester en schepenen ingesteld beroep werd genomen, berust op de considerans : "dat het beroep van het college van burgemeester en schepenen ingesteld werd binnen dertig dagen na de ontvangst van de beslissing ; dat het derhalve ontvankelijk is ; dat het ontwerp strekt tot het wijzigen van het reliëf van de bodem door het uitbaten van een zandgroef ; dat de bestendige deputatie het beroep heeft ingewilligd onder meer omdat het bestuur van de stedenbouw niet langer bezwaar doet gelden tegen de aangevraagde vergunning ; dat het college van burgemeester en schepenen beroep heeft aangetekend tegen voormelde beslissing van de bestendige deputatie omdat het terrein gelegen is in de landbouwzone en aansluit bij een groene zone en een landbouwzone met te beschermen landschapkarakter en omdat de uitzaveling gedurende jaren de rust zou verstoren en het beeld van het Terlanenveld tot een industriegebied zou omvormen en het landschap definitief zou ontsieren ; dat volgens artikel 55, § 2, eerste lid, van de Wet van 29 maart 1962, gewijzigd bij de Wet van 22 december 1970, het beroep van het college van burgemeester en schepenen terzelfder tijd ter kennis van de aanvrager en van de minister moet worden gebracht ; dat onderhavig beroep terzelfder tijd aan de minister en aan de heer Tedesco werd overgemaakt ; dat de twee partijen derhalve conform met voornoemd artikel in kennis werden gesteld van het beroep ; dat het beroep derhalve ontvankelijk en rechtsgeldig is ; dat volgens de meest recente planologische studies, het terrein gelegen is in een volkomen gaaf en ongeschonden landbouwgebied, dat tevens aansluit bij een te beschermen groene zone ; dat in een dergelijk gebied enkel werken die in rechtstreeks verband staan met de land-, tuinbouw en veeteelt kunnen worden toegelaten, mits strenge normen inzake plaatsing en vormgeving na te leven ; dat de ontworpen werken niet in verband staan met de landbouw ; dat ze bovendien storend zijn en onherstelbare schade aan het landschap zouden aanbrengen ; dat het ontwerp strijdig is met de goede aanleg ; dat de beslissing van de bestendige deputatie het

algemeen belang schaadt en in strijd is met een degelijk beleid inzake ruimtelijke ordening en stedenbouw; dat het college van burgemeester en schepenen derhalve met reden in beroep is gekomen van de beslissing van de bestendige deputatie; dat de particulier de wens heeft uitgedrukt om gehoord te worden; dat alle partijen werden opgeroepen; dat de particulier is verschenen";

Overwegende dat verzoekers doen gelden dat het op 6 september 1972 door het college tegen het besluit van de deputatie ingesteld beroep nietig is omdat: 1) de Raad van State bij arrest van 6 maart 1973 het besluit van 15 januari 1971 van de gemeenteraad van Overijse houdende verkiezing van de schepenen heeft vernietigd; 2) het "beroep van het zogezegd college" niet ter kennis werd gebracht van de verzoekers J. Tedesco en R. de Schietere de Lophem, medeëigenaars van het betrokken perceel;

Overwegende dat de handelingen verricht door de schijnbaar regelmatig aangestelde schepenen, ter vrijwaring van de rechtszekerheid, in beginsel geacht moeten worden uit het oogpunt van bevoegdheid geldig tot stand te zijn gekomen; dat er geen redenen voorhanden zijn om ter zake van dit beginsel af te wijken;

Overwegende anderzijds dat het op 28 januari 1972 gedagtekend ontvangstbewijs van de bouwvraag aan het advies van 30 maart 1972 van de gemachtigde ambtenaar enkel de naam van Alain Tedesco als bouwvraagverzoeker vermelden; dat het besluit van 4 augustus 1972, waarbij de deputatie de bouwvraag heeft ingewilligd, genomen is op grond van een beroep ingesteld op 4 mei 1972 door Alain Tedesco; dat het college van burgemeester en schepenen der gemeente Overijse de door artikel 55, § 2, opgelegde vorm is nagekomen door het beroep enkel aan aanvrager Alain Tedesco aan te zeggen; dat die bepaling immers stelt dat het beroep tegen het besluit van de deputatie ter kennis van de aanvrager moet worden gebracht; dat het eerste middel in geen van zijn onderdelen opgaat;

Overwegende dat verzoekers voorts doen gelden dat het bestreden koninklijk besluit genomen is met machtsoverschrijding en met machtsafwendingsdaar bij Koninklijk Besluit van 28 mei 1971 vergunning werd gegeven om op de betrokken percelen een zandgroeve te exploiteren en het bestuur van de stedenbouw de exploitatieaanvraag niet ongunstig had geadviseerd;

Overwegende dat de voorwaarden waaronder een bouwvergunning wordt verleend en die waaronder een vergunning tot het exploiteren van een hinderlijk bedrijf wordt gegeven, door afzonderlijke wettelijke en reglementaire bepalingen zijn geregeld; dat wanneer de Raad van State uitspraak moet doen over een beroep tot nietigverklaring van een bouwvergunning, hij enkel dient te onderzoeken of de bestreden bouwvergunning verleend werd met miskenning van de ter zake geldende stedenbouwkundige wettelijke en reglementaire bepalingen; dat ook dit middel niet opgaat,

Besluit

Het beroep is verworpen.

NOOT—Een arrest tot nietigverklaring van een bestuurs-handeling geldt *erga omnes*¹. De vernietiging werkt *ex tunc*, d.i. "de vernietigde beslissing wordt in beginsel geacht nooit te hebben bestaan" (A. MAST, *Overzicht van het Belgisch*

Administratief Recht, vijfde uitg. 1973, p. 447, nr. 560, met verwijzingen naar Cass., 16 februari 1953, *Pas.*, 1953, I, 449, en R. v. State, 9 april 1957, nr. 5593 inzake Rosseels).

Een strakke toepassing van de vernietiging ab initio kan echter leiden tot een conflict tussen "de logische strengheid van de retroactiviteit en de sociale noodzakelijkheid van de vastheid der verworven toestanden" (A. DE PAUW, *De gevolgen van een annulatiearrest van de Raad van State uitspraak doende in een beroep tot nietigverklaring wegens onwettigheid van de eigenlijke bestuurlijke rechtshandelingen*, 1974, p. 52). Daarom wordt de terugwerking van het vernietigingsarrest getemperd.

Aldus wordt een onregelmatig benoemd ambtenaar — "pourvu qu'il y ait eu à tout le moins investiture plausible" (P. LEWALLE, *Contribution à l'étude de l'application des actes administratifs unilatéraux dans le temps*, 1975, p. 288) — beschouwd als wettig bekleed met de door hem uitgeoefende functie, zolang zijn benoeming niet vernietigd is geworden; de handelingen, die door hem werden gesteld vóór de vernietiging, blijven geldig (zie o.m. Raad van State, 14 juli 1954, nr. 3592 inzake Darcis; zie ook de rechtspraak geciteerd bij A. DE PAUW, *op. cit.*, pp. 55-56).

Dit arrest past dezelfde stelling toe op een onregelmatige wijze verkozen college van burgemeester en schepenen.

Door de rechtsleer wordt deze matiging van de werking *ex tunc* van een vernietigingsarrest op een verschillende basis gegrondvest. Voor P. LEWALLE is ter zake sprake van "une application particulière de la théorie des fonctionnaires de fait" (*op. cit.*, p. 288); J. DEMBOUR voegt hieraan toe "la théorie du fonctionnaire de fait, qui découle de la loi de continuité du service public" (*Droit administratif*, 2e uitg., 1972, p. 258); A. MAST vermeldt als grondslag "het beginsel van de continuïteit van de openbare dienst" (*op. cit.*, p. 448).

In dit arrest wordt het beginsel van de rechtszekerheid als grondslag aangehouden. Voor andere toepassingen van dit algemeen beginsel van behoorlijk bestuur in de rechtspraak van de Raad van State, zie o.m. mijn bijdrage in *T.B.P.*, 1970, 387; M. BOES, *Preventieve rechtsbescherming bij de bestuurlijke besluitvorming*, 1975, pp. 298-308. Het beginsel van de rechtszekerheid wordt ook door het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen toegepast; zie recentelijk het arrest van 14 mei 1975 in de zaak *Comptoir national technique agricole t/Commissie der E.G.*, *Info-Jura*, 1975, nr. 6, p. 176).

L.P. Suetens

¹ Het arrest, waarbij een beroep tot nietigverklaring wordt verworpen, werkt slechts *inter partes*; zie conclusie W.J. GANSHOF VAN DER MEERSCH bij Cass. 22 oktober 1970, *R.J.D.A.*, 1971, p. 144-155; A. VANDER STICHELE, "Over de uitvoering van administratiefrechtelijke beslissingen in België en in de vreemde", *T.B.P.*, 1975, 70-71.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

1e KAMER — 29 JANUARI 1975

Voorzitter: de h. M. Liard

Raadsheren: de hh. J. Jans en P. Mahillon

Advocaten: mrs. Marynen, De Caluwé en Wieme loco Van Ryn

1. Vennootschap—Buitenlandse éénmansvennootschap—Bestaan niet tegenstelbaar in België—2. Hoven en rechtbanken—Hof van Beroep te Antwerpen—Overgangsrecht—Tussenarrest van het Hof van Beroep te Brussel.

1. Een vennootschap van één persoon kan niet uit een "animus societatis" voortkomen en mag naar Belgisch recht niet worden aanvaard.

Een in het buitenland opgerichte eenmansvennoot-

schap is ten opzichte van het Belgische recht niet nietig, doch haar bestaan is voor een Belgisch gerecht niet aan andere pleitende partijen tegenstelbaar, aangezien art. 196 Vennootschapswet zonder toepassing blijft wanneer de buitenlandse vennootschap of vereniging werd opgericht in strijd met de internationale Belgische openbare orde.

2. *Rechtdoende op het hoger beroep dat in 1972 bij het Hof van Beroep te Brussel aangebracht werd tegen een vonnis van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Mechelen constateert dit hof, dat in een tussenarrest van 29 januari 1975 een onderzoeksmaatregel beveelt, dat de verdere behandeling van de zaak aan het Hof van Beroep te Antwerpen toekomt.*

Anstalt del Sol t/ S.A.P. en Amelinckx-Persoons

Gezien het eensluidend afschrift van het vonnis op 13 juni 1972 gewezen voor de Rechtbank van Eerste Aanleg te Mechelen, tegen hetwelk hoger beroep, regelmatig naar vorm en termijn, op 4 juli 1972 aangetekend werd ;

Overwegende dat het incidenteel beroep van eerste geïntimeerde, alsmede de door tweede en derde geïntimeerde voor de eerste maal in graad van hoger beroep ingeleide subsidiaire tegeneis regelmatig bij conclusie ingesteld werden ;

Overwegende dat eerste geïntimeerde, hierna genoemd S.A.P., sedert 1964 in zakenrelaties is met Amelinckx (die zijn nijverheid te Tisselt onder de benaming "Alplastic" uitoefent), o.m. voor de levering van polyethyleen ;

Overwegende dat, in 1963, een "Anstalt" van Liechtensteins recht Del Sol te Vaduz gesticht geweest was, waarvan Amelinckx Jacques en Persoons Corine, toen de litigieuze verrichtingen geschieden, achtereenvolgens de enige eigenaars geweest zijn ;

Overwegende dat de facturen, betreffende polyethyleen, nr. 741 van 11 december 1965 en nr. 748 van 31 december 1965, groot respectievelijk 6.281,50 \$ en 8.032,50 \$, waarvan de betaling door S.A.P. gevorderd wordt, op aanvraag van Amelinckx op naam van Del Sol opgemaakt werden ; dat de goederen nochtans te Antwerpen geleverd werden voor Alplastic te Tisselt ;

Overwegende dat Del Sol, en voor zoveel als nodig de echtelieden Amelinckx-Persoons, beweren dat bewuste goederen gebrekkig waren en dat de hoofdeis, in billijkheid, tot 50 % van de gefactureerde prijs dient verminderd te worden, te weten 7.157 \$;

Dat zij buitendien bij tegeneis de betaling van het saldo van voorgelegde kredietnota's vorderen, nl. 19.305 \$, zodat de schuld van S.A.P., na compensatie met het zoëven vermeld bedrag, 12.148 \$ zou belopen ;

Overwegende dat S.A.P. laat gelden enerzijds dat alleen Amelinckx de koper is en anderzijds dat de inrichting van Del Sol, vennootschap van één persoon, haar niet tegenstelbaar is ;

Overwegende dat uit de door de eerste rechter aangehaalde briefwisseling tussen S.A.P. en Amelinckx blijkt dat de litigieuze bestellingen in werkelijkheid door laatstgenoemde gedaan werden en dat Del Sol slechts geveinsd was ;

Dat Amelinckx overigens op 22 februari 1965 aan S.A.P. schreef : "For the future will you be kind enough

to mention only Del Sol on your letters and on the envelope only Alplastic - Tisselt, this because of our files", en dat de brief van S.A.P. aan Del Sol, te Vaduz, van 7 januari 1966, de melding draagt : "Attention : Mr J. Amelinckx", wat bevestigt dat laatstgenoemde zelf de aan Del Sol geadresseerde briefwisseling in alle omstandigheden verder behandelde ;

Overwegende dat de eerste rechter, om redenen die het Hof zich toeëigent, terecht van oordeel is geweest dat Amelinckx niet als louter verwerker der goederen, doch als koper opgetreden is ;

Overwegende dat uit de elementen van de zaak niet blijkt dat Del Sol, en evenmin Persoons, als medekopers tussengekomen zijn ;

Overwegende dat Amelinckx, in zijn conclusie voor het Hof opwerpingen maakt in verband met prijs en kwaliteit van de geleverde waren ;

Overwegende dat de eerste rechter eveneens terecht geoordeeld heeft dat zijn protest, aangaande een produkt dat hem niet onbekend was, bij schrijven van 22 april 1966, terwijl de facturen dateren van 11 december 1965 en 31 december 1965, als laattijdig moet beschouwd worden ;

Overwegende dat de hoofdeis derhalve gegrond is voor zover hij tegen Amelinckx gericht wordt ;

Overwegende dat de eerste rechter, om redenen die het Hof overneemt, van oordeel is geweest dat een vennootschap van één persoon uit geen "animus societatis" kan voortkomen en derhalve in Belgisch recht niet aanvaard mag worden ;

Overwegende dat Del Sol te vergeefs laat gelden dat het niet gaat om een handelsvennootschap, doch over een "Anstalt" of "Etablissement", opgericht volgens artikel 534 e.v. van het Liechtensteins "Personen- und Gesellschaftsrecht", dat de "Anstalten und Stiftungen" een apart hoofdstuk van het Liechtensteins Burgerlijk Wetboek uitmaken en dat dergelijke stichtingen allerhande activiteiten mogen hebben, zoals kerkelijke, zuiver burgerlijke maar ook handelsbetrekkingen ;

Overwegende dat het enige voorwerp van Anstalt Del Sol er in bestaat alle financiële en handelsverrichtingen te doen ;

Dat het derhalve zonder belang is dat, onder dezelfde juridische vorm, bedrijvigheden zonder winstbejag, vreemd aan bedoeld voorwerp, zich eventueel kunnen ontwikkelen ;

Overwegende dat een vennootschap van één persoon die in het buitenland gesticht werd niet nietig is ten opzichte van het Belgisch recht, doch dat haar bestaan vóór een Belgisch gerecht niet tegenstelbaar is aan andere pleitende partijen, aangezien artikel 196 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen zonder toepassing blijft wanneer de buitenlandse vennootschap of vereniging opgericht werd in strijd met de internationale Belgische openbare orde ;

Overwegende dat appellante te vergeefs laat gelden dat de partij die thans de openbare orde inroept, handelsverrichtingen met haar had afgesloten, daar zulke exceptie zelfs ambtshalve mag opgeworpen worden ;

Overwegende dat de tegeneis van Del Sol derhalve niet ontvankelijk is ;

Overwegende dat de tegeneis van Persoons niet gegrond is, nu zij geen contractuele verbintenissen met

S.A.P. aangegaan had ;

Overwegende dat Amelinckx zijn tegenvordering baseert op kredietnota's die op zichzelf door S.A.P. niet betwist worden ;

Overwegende dat laatstgenoemde evenwel aanvoert dat bedoelde kredietnota's telkens aangerekend werden op de volgende facturen, zodat door haar uit dien hoofde niets meer verschuldigd is ;

Dat Amelinckx staande houdt dat dit slechts juist gebleken is voor twee posten ;

Overwegende dat het Hof, in de huidige stand van de zaak, niet ten genoegen van recht ingelicht wordt over de rekeningen tussen partijen ;

Dat een expertise dient bevolen te worden ;

Om die redenen,

Het Hof

Ontvangt het hoofdberoep, het incidenteel beroep en de nieuwe eisen van partijen Amelinckx en Persoons ; bevestigt het bestreden vonnis ; verklaart de door Amelinckx en Persoons vóór het Hof ingeleide tegeneisen ontvankelijk, doch ongegrond in hoofde van laatstgenoemde ; en vooreerst verder te statuëren, stelt aan als deskundige de heer P. Rycken, accountant-bedrijfsrevisor, wonende te 2000 Antwerpen, Provinciestraat 8, met opdracht de kredietnota's, facturen en alle andere nuttige bescheiden te onderzoeken ten einde in een gemotiveerd verslag na te gaan of bedoelde kredietnota's op latere facturen of anders aangerekend werden en desgevallend een ontwerp van afrekening tussen partijen Space Age Plastics Company Inc. en Jacques Amelinckx op te stellen ;

Gelast de expert de preliminaires van zijn verslag aan voornoemde partijen ter kennis te brengen, op alle nuttige vragen van partijen te antwoorden en de voorschriften van de artikelen 972 tot 983 van het Gerechtelijk Wetboek na te leven ;

Bepaalt de termijn voor het neerleggen van het verslag op zes maanden te rekenen van de kennisgeving voorgescreven door artikel 965 van het Gerechtelijk Wetboek ;

Constaateert dat de verdere behandeling van de zaak aan het Hof van Beroep te Antwerpen zal toekomen ;

Houdt de kosten aan.

HOF VAN BEROEP TE GENT

7e KAMER — 7 MEI 1975

Voorzitter : de h. Desplenter

Raadsheren : de hh. De Witte en De Buck

Advocaten : mrs. Verschoore, Bové, De Poorter loco

Roosens, Van Damme en Bos-Martens

1. Verzekering—Motorrijtuigen—Verdwijning van het verzekerde voertuig met onmiddellijke vervanging—Behoud van de overeenkomst—Voorwaarden—Niet vervuld—Geen dekking—Tegenwerpelijk aan derden—2. Onrechtmatige daad—Aansprakelijkheid—Garagehouder—Proefrit met niet verzekerd voertuig—Buitencontractuele fout—Schade.

1. Als het verzekeringscontract een welbepaald voertuig betreft en dit laatste verdwijnt, verdwijnt ook het verzekerde risico en komt er normaal een einde aan het contract.

Art. 33 van de modelpolis regelt de mogelijkheid de overeenkomst op een ander voertuig over te dragen (waardoor eigenlijk een nieuwe overeenkomst tot stand komt), mits zekere voorwaarden vervuld zijn. Worden deze niet vervuld, dan ontstaat de nieuwe overeenkomst niet en is er uiteraard geen dekking, ook niet tegenover derden ; de verzekeraar kan de niet-dekking aan derden tegenwerpen.

2. Een onmiskenbare fout begaat de garagehouder die een eventuele koper (met het oog op een proefrit) een voertuig voor gebruik toevertrouwt zonder hem te waarschuwen dat het niet verzekerd is.

De garagehouder is quasi-delictueel aansprakelijk voor de schade die de bestuurder ondergaat doordat hij niet verzekerd is en niet door een verzekeraar gevrijvaard wordt als hij, na door eigen schuld een ongeval te hebben veroorzaakt, door derden tot vergoeding wordt aangesproken.

N.V. Groep Josi t/ Verbrugghen e.a.

Tegen het vonnis van 29 juni 1973 van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Gent werd tijdig en regelmatig hoger beroep ingesteld, alsook geldig incidenteel beroep door de partijen Braeckman Daniël, de P.V.B.A. Garage du Marais, Verbrugghen Charles en Broeckaert Julia. Deze beroepen zijn toelaatbaar.

In verband met een aanrijding tussen twee auto's op 28.06.1970 op de Geraardbergensteenweg te Landskouter, werden volgende vorderingen ingeleid :

A) bij inleidende dagvaarding door Verbrugghen Charles, eigenaar van de bij de aanrijding betrokken auto Chevrolet, wegens schade aan deze auto, en door Broeckaert Julia, bestuurster van voormelde auto, wegens lichamelijk letsel, vordering gericht tegen 1) Braeckman Daniël, bestuurder, en 2) P.V.B.A. Garage du Marais, eigenaar van de bij de aanrijding betrokken auto Triumph ;

B) bij verzoekschrift in tussenkomst door de N.V. Groep Josi tegen de hierboven vermelde vier partijen, om te horen zeggen :

1) in hoofddorde, dat de verzekeringswaarborg voor de auto Triumph niet verworven is en dat verzoekster dus niet gebonden is tot schadevergoeding, en

2) subsidiair, dat de oorspronkelijke vordering geheel, minstens gedeeltelijk ongegrond is ;

C) Bij verzoekschrift in tussenkomst van de P.V.B.A. Garage du Marais strekkende tot

1) vergoeding van de schade aan haar auto Triumph, a) in hoofddorde gericht tegen Verbrugghen en Broeckaert en b) subsidiair, tegen Braeckman Daniël ;

2) tot vrijwaring door de N.V. Groep Josi voor eventuele veroordelingen ;

D) bij conclusie in tussenvordering door Verbrugghen en Broeckaert strekkende tot solidaire medeveroordeling van de N.V. Groep Josi op hun oorspronkelijke eis ;

E) bij conclusie in tussenvordering door Braeckman Daniël tot vrijwaring voor eventuele veroordelingen gericht tegen :

1) in hoofddorde de N.V. Groep Josi,

2) subsidiair de P.V.B.A. Garage du Marais ;

F) In graad van beroep dagvaardde Braeckman Daniël de N.V. De Belgische Verzekeringsmaatschappij van de Middenstand tot gedwongen tussenkomst in de procedure ten einde gemeenverklaring van het tussen te komen arrest.

De aansprakelijkheid (vorderingen A, 1 en 2, C, 1 a en C, 2)

De fout

De partij Braeckman stelt dat Broeckaert Julia "de controle over haar stuur is verloren, op de nevenliggende grasbermen is gaan rijden (cfr. wielsporen), uitweek voor een boom, terug de weg is opgereden over de doorlopende witte streep en *aldaar* in botsing kwam met de wagen, bestuurd door conculant (Braeckman)..."

De uitleg van Broeckaert Julia aan de verbalisanten over dit uitwijken op de grasboord, nl. een poging om de te ver naar links rijdende tegenligger te ontwijken, vindt steun in de positie van de tegenligger na de aanrijding en is dan ook meer plausibel dan die van Braeckman als zou zij geschrokken zijn (voor wat anders dan een te ver naar links rijdende tegenligger?), vooral nu Braeckman niet verklaart dat Broeckaert oorspronkelijk niet haar juiste plaats op de weg innam, wat Broeckaert dus wel verklaart van haar tegenligger.

Het is overigens onwaarschijnlijk dat ze de controle over haar stuur zou verloren hebben aangezien ze nog kon uitwijken voor een boom en daarbij haar wagen in de hand hield vermids deze zich bij de botsing weer in de asrichting van de weg bevond, wat blijkt uit het feit dat de wagens langs elkaar geschuurd zijn.

De reden van die uitwijking op de grasboord is overigens zonder werkelijk belang nu de Chevrolet bij de botsing zich in reglementaire stand op de weg bevond, wat niet kan gezegd worden van de Triumph zoals blijkt uit de schets.

— Gezien de langsschurende en zijwaartse drukking van de Chevrolet was de Triumph voor de botsing wellicht nog meer maar zeker niet minder links dan na de botsing.

— Die louter zijdelingse druk over de gehele lengte heeft vermoedelijk geen roterende uitwerking uitgeoefend op de Triumph. Was dit wel het geval geweest, dan zou men tegelijk moeten aannemen dat het voorgedeelte zich vóór de botsing verder links van de witte lijn bevond.

— Een poging om de plaats van de Triumph te verantwoorden nl. door een bruuske remming waardoor het achterste deel van de wagen zou weggeslagen zijn naar links, is evenmin aanvaardbaar : er was vooreerst geen reden om bruusk te remmen, wel om naar rechts uit te wijken, wat denkkelijk ook werd gedaan, waardoor zou uitgelegd worden dat het voorste deel van de wagen zich meer rechts bevond ; bovendien zou een dergelijke remming ongetwijfeld remsporen hebben nagelaten en wrijfsporen van het wegslaan naar links ; tenslotte is dergelijke onevenwichtige remming moeilijk denkbaar bij een nagenoeg nieuwe wagen met de geringe snelheid van 50 km/uur.

De eerste rechter heeft dan ook met reden aangenomen dat Braeckman Daniël uitsluitend verantwoordelijk is voor de aanrijding, wat de ongegrondheid meebrengt van de vordering sub C,1,a en de gegrondheid, in princip, van de vordering sub A.

Schadebedragen

Er blijven in beroep twee betwistingen :

1) Verbrugghen Charles vorderde de terugbetaling van de huurprijs van een auto gedurende 9 dagen. Het is onwaarschijnlijk, minstens onbewezen, dat hij, notaris op rust, iedere dag een auto zou nodig gehad hebben. De toegekende vergoeding komt verantwoord voor.

2) Broeckaert Julia blijft staande houden dat zij in september 1970 werd behandeld wegens cervicobrachialgie en lumbale pijnen en dat deze het gevolg waren van het ongeval, en ter vaststelling van dit oorzakelijk verband vordert zij een deskundigenonderzoek.

In het oorspronkelijk attest van dr. Van Vaerenbergh was er geen sprake van een dergelijk letsel, ook niet in de verwondingsaangifte door betrokkene zelf op 5 november 1970 opgemaakt ten behoeve van de N.V. Groep Josi en evenmin in de vraag om vergoeding op 12 februari 1971 door haar raadsman aan deze verzekeringsmaatschappij gericht. In het attest van dr. Vanderstraeten over de betwiste letsels is er geen aanwijzing in de richting van een oorzakelijk verband tussen die letsels en het ongeval en ook thans is daarover geen enkele aanduiding aanwezig, wat toch een minimum zou zijn om een deskundigenonderzoek te bekomen. Het is overigens weinig waarschijnlijk dat zulk onderzoek na verloop van vier jaar, hoe dan ook, een nuttig resultaat zou kunnen geven.

Toepassing van art. 1384 B.W.

De verklaring van Braeckman aan de verbalisanten dat hij reed voor rekening van de Garage du Marais, en die van de garagist in dezelfde zin, vormen geen afdoend bewijs van een verhouding werkgever-aangestelde. Dergelijke verklaringen worden meestal louter als een formaliteit beschouwd en zonder voldoende kennis van de draagwijdte ervan afgelegd. De garagist heeft de werkelijke verhouding toegelicht waar hij zijn verklaring toelichtte : "d.w.z. Hij had de toestemming als eventueel koper van dit voertuig hiermede een proefrit te maken". Het is vrij duidelijk dat Braeckman niet handelde voor rekening van de garagist, die hem geen opdracht had gegeven en geen gezag en toezicht over hem uitoefende.

De vordering sub A,2 is derhalve niet gegrond, wat meebrengt dat de vordering sub C,2 zonder voorwerp is.

Verzekering (vorderingen B,1 en D en E,1)

1. De N.V. Groep Josi stelt dat het verzekeringscontract afgesloten met de Garage du Marais betrekking had op een andere auto dan die welke betrokken was bij de aanrijding, dat de Garage du Marais overeenkomstig art. 33 van de polis de contractuele verplichting had binnen acht dagen kennis te geven van de vervanging van het verzekerde voertuig en dat, bij gebreke dit te doen, de verzekeringswaarborg niet verworven was noch tussen de contractanten noch tegenover derden, en dat zij derhalve niet gehouden is tot schadevergoeding.

2. Vanwege de tegenpartijen die de verzekeringswaarborg inroepen wordt hierop geantwoord :

a) dat de verzwegen vervanging van het voertuig het risico niet heeft verzwaaard. Dit antwoord is echter niet ter zake want de stelling van de verzekeringsmaatschappij steunt niet op art. 9, dat betrekking heeft op de verzwijging, maar op art. 33 van de polis.

b) dat de bewuste polis alle wagens verzekert die de handelaarsplaat 89B92 dragen en tevens de "ganse vloot" van wagens van de garage du Marais.

Uit de overgelegde polis n° 05 F 10.650 blijkt integendeel :

— dat als verzekerd voertuig in het contract wordt vermeld een welbepaalde geïndividualiseerde auto, met als gebruik "toerisme en zaken" en niet demonstratie of enig ander garagegebruik ;

— dat de vermelding "aantal voertuigen : Vloot Garage du Marais" enkel betrekking heeft op art. 6 van de bijzondere voorwaarden, dat premievermindering voorziet indien meerdere verzekerde voertuigen tegelijkertijd in omloop zijn, wat niet beduidt dat meerdere voertuigen door deze polis verzekerd zijn ;

— dat art. 41 van de bijzondere voorwaarden betreffende "verzekering handelaarsplaat en/of proefrittenplaat" niet in het contract werd opgenomen.

c) In het door de verzekeringsmaatschappij ingeroepen art. 33 van de polis gaat het om het bestaan zelf van een verzekeringsovereenkomst, zodat art. 11 van de Wet van 1 juli 1956 op de verplichte automobiëlverzekering niet van toepassing is. Bewust art. 11 heeft het over een nietigheid, een exceptie of een verval van een bestaand contract, die schorsing van dekking kunnen meebrengen.

Het verzekeringscontract in kwestie betreft een welbepaald voertuig ; wanneer dit voertuig verdwijnt, verdwijnt ook het verzekerde risico en komt er normaal een einde aan het contract.

Art. 33 van de polis voorziet de mogelijkheid van het behoud van de overeenkomst met overzetting op een ander voertuig — eigenlijk het tot stand komen van een nieuwe overeenkomst — mits zekere voorwaarden vervuld zijn ; worden die voorwaarden niet vervuld — o.m. kennisgeving van de vervanging binnen acht dagen — dan ontstaat ook de nieuwe overeenkomst of de overzetting niet (en blijft enkel de eenzijdige verplichting voor de verzekeringnemer een later aangeschaft voertuig bij die maatschappij te verzekeren). Waar er geen verzekeringsovereenkomst meer is, kan er uiteraard ook geen dekking zijn, ook niet tegenover derden (Cass., 13 april 1973, R.W., 1973-74, 305).

De verzekeraar kan de niet-dekking bij gebrek aan een bestaande verzekeringsovereenkomst opwerpen zonder te voldoen aan de formaliteiten of termijnen van art. 13 van de Wet van 1 juli 1956 daar dit artikel nog niet in werking is, en daarvoor is ook niet vereist dat de schorsing of ontbinding van het contract zou tot stand gekomen zijn hetzij met akkoord van de verzekerde hetzij ingevolge een rechterlijke beslissing ; deze vereiste is niet behouden in de meest recente rechtspraak.

Vergoeding schade Triumph (vordering C,1,b)

De Garage du Marais vordert vanwege Braeckman Daniël vergoeding voor de schade toegebracht aan haar auto Triumph. Deze vordering was oorspronkelijk gebaseerd op art. 1382 B.W., en later bij uitbreiding ook op de contractuele fout.

Toen de Garage du Marais de auto toevertrouwde aan Braeckman ontstond er tussen beiden een overeenkomst, die Braeckman verplichtte de auto terug te geven in goede staat. Of de vraag tot vergoeding in dit geval moet gebaseerd worden op een fout in de uitvoering van het contract of een fout buiten contract kan in het midden gelaten worden. In de regel is immers voor de contractuele aansprakelijkheid geen zwaardere fout vereist, en het ware aan de verweerder Braeckman te be-

wijzen dat men staat voor een uitzonderingsgeval waar wel een zwaardere fout wordt vereist dan hier aanwezig. Dat bewijs wordt niet geleverd en het volstaat natuurlijk niet te zeggen dat het hier gaat om een contract "sui generis", waar een grove en onvergeeflijke fout zou vereist zijn voor het ontstaan van enige aansprakelijkheid, zoals in het bestreden vonnis zonder enige verantwoording wordt geaffirméerd.

Braeckman Daniël is wel degelijk aansprakelijk voor de door zijn fout ontstane schade. Over het bedrag is er geen betwisting.

Eis in vrijwaring Braeckman t/ Garage du Marais (vord. E,2)

Subsidiair voor het geval de N.V. Groep Josi geen dekking zou moeten verlenen, vordert Braeckman Daniël dat de P.V.B.A. Garage du Marais hem zou vrijwaren voor alle veroordelingen waarvoor hij gedekt zou geweest zijn door een geldige polis zo de Garage du Marais niet verzuimd had haar verzekeraar van de vervanging van het verzekerde voertuig in kennis te stellen.

Door aan Braeckman een niet verzekerde auto voor gebruik toe te vertrouwen, zonder hem hieromtrent te verwittigen, is er vanwege de verweerder een onmiskenbare fout begaan : Braeckman mocht verwachten dat aan de wettelijke verplichting voldaan was en dat zijn burgerlijke verantwoordelijkheid gedekt was.

De repliek van de Garage du Marais dat de schadevergoeding door Verbrugghen en Broeckaert gevorderd vanwege Braeckman het gevolg is van diens overtredingen en niet van het al of niet verzekerd zijn van het voertuig is naast de kwestie. Wat Braeckman vordert is niet de vergoeding voor de schade geleden door Verbrugghen en Broeckaert maar de vergoeding van de schade die hij zelf ondergaat ingevolge het niet verzekerd zijn en dus het gebrek aan vrijwaring door een verzekeringsmaatschappij, m.a.w. de ingeroepen rechtsgrond is niet de verkeersfout maar het gebrek aan dekking door de fout van de verweerder, dekking die iedere bestuurder die een voertuig toevertrouwd krijgt, als verworven mag beschouwen.

De Garage du Marais werpt nog op dat Braeckman gedekt is door de polis van zijn vader, bij wie hij inwoont waardoor art. 4,1,b van die polis van toepassing wordt, en dat er dus slechts gebrek aan vrijwaring zou zijn indien Braeckman verzuimt de verzekeringsmaatschappij van zijn vader aan te spreken.

Het schijnt de bedoeling te zijn van Braeckman die verzekeringsmaatschappij, de N.V. Belgische Verzekeringsmaatschappij van de Middenstand later aan te spreken vermits hij ze in dit geding dagvaardt in gemeenverklaring. Over het eventueel gehouden zijn van deze maatschappij kan hier niet gehandeld worden, vermits enkel de gemeenverklaring gevorderd wordt, maar dit belet niet thans te oordelen over de huidige vordering tegen de Garage du Marais, waarvan Braeckman geen afstand gedaan heeft, en waarvoor ook geen uitstel van beslissing gevraagd werd.

Natuurlijk zou Braeckman geen tweemaal vergoeding van zijn schade kunnen bekomen, maar de mogelijkheid de Middenstand aan te spreken "ex contractu" belet niet het uitoefenen van een aanspraak tegen de Garage du Marais op grond van een quasi-delictuele fout waardoor de normale dekking van het voertuig niet verzekerd werd.

Ook deze vordering is gegrond.

Gemeenverklaring (vordering 7)

Niettegenstaande in het exploitatietoelichting van de N.V. Belgische Verzekeringsmaatschappij van de Middenstand de term "tussenkomen" wordt gebruikt, is het duidelijk dat het niet gaat om de toepassing van art. 812 Ger. W., maar louter om het in zake roepen ten einde de gemeenverklaring van het tussen te komen arrest te bekomen.

De opmerkingen van De Middenstand "ten gronde" zijn dan ook niet ter zake. Ook de bewering dat er geen rechtsverhouding en dus geen belang is voor deze vordering is een vooruitlopen op de grond, waarover hier niet kan worden geoordeeld.

In haar laatste conclusie werpt de Middenstand de ontoelaatbaarheid op omdat haar geen betekening geschiedde van de processtukken die vóór haar inzake-roeping tussen de overige partijen werden gewisseld. Dit schijnt dan later wel gebeurd te zijn daar deze stukken zich in fotocopie in het dossier van De Middenstand bevinden.

De vordering tot gemeenverklaring komt gegrond voor (...)

NOOT—Uit het beroepen vonnis (Rb. Gent, 1e kamer, 29 juni 1973) blijkt, dat het ging om "een wagen van de verweerder (Garage du Marais), waarmede de verweerder (Braeckman) een proefrit deed met het oog op een eventuele aankoop".

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

7e KAMER — 23 MEI 1975

Voorzitter : de h. P. Weyens

Raadsheren : de hh. J. Lebeer (rapporteur) en J. De Peuter

Advocaat-generaal : de h. L. Vervliet

Advocaten : mrs. Cools, Roppe en Mondelaers

Ontucht—Huis van ontucht of prostitutie—Gewoontemisdrijf.

Voor het bewijs van het misdrijf van het houden van een ontuchthuis is voldoende dat aangetoond wordt dat er een zekere organisatie van blijvende aard is en dat er herhaling van dezelfde handeling is, die relevant is voor een verworven ontuchtige geestesgesteldheid, zonder dat het nodig is het element van de "gewoonte" te zoeken in het aantal feiten.

C. e.a.

Overwegende dat de beroepen tegen het vonnis van de Correctionele Rechtbank te Hasselt van 18 oktober 1974 regelmatig zijn naar de vorm en tijdig werden ingesteld, zodat ze ontvankelijk voorkomen ;

Overwegende dat het verhoor van K. K. op 14 december 1973 door de B.O.B. Leopoldsborg uit de debatten dient geweerd te worden daar niet bewezen is dat Manes Giuseppe, die optrad als tolk, beëdigd vertaler is ;

Overwegende dat de feiten A. (een huis van ontucht

of prostitutie te hebben gehouden) lastens eerste en derde beklaagde bewezen zijn gebleven en de feiten B. (om in een openbare plaats iemand door woorden, gebaren of tekens tot ontucht aangezet te hebben) niet bewezen zijn gebleven ;

Dat de feiten de opeenvolgende en voortdurende uitvoering zijn van éénzelfde misdadig inzicht en de verjaring van de publieke vordering derhalve slechts loopt vanaf het laatst gepleegde feit, zijnde september 1973 ;

Overwegende dat het uit de verklaringen van A., G. en L. voldoende blijkt dat door de exploitanten herhaaldelijk aan de klanten toegelaten werd geslachtsbetrekkingen te onderhouden met de dienststers, o.m. beklaagden L. en C., in het salonnetje, palende aan de herbergzaal en dit tegen betaling ;

dat de exploitante, derde beklaagde M., hiermee akkoord ging ; dat de exploitant, eerste beklaagde C., de dienstster L. met zijn auto ten huize ging afhalen en terugbrengen ;

Overwegende dat het niet ter zake dienend is dat de exploitanten elders hun privéwoning hadden, noch dat andere klanten in hun verklaringen geen feiten aanbrengen ;

Overwegende dat, opdat het misdrijf van het houden van een ontuchthuis zou bewezen zijn, het volstaat dat er een zekere organisatie van blijvende aard is, en dat er herhaling van dezelfde handeling zou zijn, die relevant is voor een verworven ontuchtige geestesgesteldheid, zonder dat het nodig is het element van de "gewoonte" te zoeken in het aantal feiten ;

Overwegende dat zulks uit de elementen van het dossier en het onderzoek ter zitting gedaan, naar voren komt ;

Overwegende dat de eerste rechter, wat de uitgesproken geldboete betreft, geen voldoende beteugeling heeft verzekerd (...)

NOOT—*Het bordeelverbod*

1. Het houden van een huis van ontucht of prostitutie impliceert het beheer of het medebeheer van een bordeel. Nu kan wel worden aanvaard dat de exploitatie van zulke gribus een functionele schikking of ten minste een bepaalde organisatie — hoe summier ook — veronderstelt, maar daarom hoeft bij de toepassing van art. 380bis, 2°, van het Strafwetboek de klemtoon nog niet op de "blijvende aard" van de inrichting te vallen. Het is immers niet denkbeeldig dat een ontuchthuis alleen ter gelegenheid van een of ander congres, jaarbeurs of popfestival geopend wordt of slechts tijdens het zomerseizoen, de jachttijd of de bierfeesten bedrijvig is.

2. Al besliste het Hof van Cassatie dat de feitenrechter op onaantastbare wijze beoordeelt of het door de verdachte geëxploiteerde bedrijf een huis van ontucht of prostitutie is, voor zoveel hij aan deze bewoordingen, waarvan de betekenis niet door de wet bepaald wordt, hun gewone betekenis toekent (Cass., 17 januari 1955, *Arr. Verbrek.*, 1955, 377), toch dient het woord "huis" hier niet in de letterlijke zin te worden opgevat. Huis is in casu geen synoniem van woning : gewoonlijk zal wel een kroeg of een besloten huis als bordeel ingericht worden, maar het kan even goed een tuinprieel, een paviljoen of een loods zijn. Niets belet zelfs dat een caravan, een woonbus of een trekschuit hiervoor dienstig zou zijn.

3. De term "houden" wijst op een bedrijvigheid die een zeker tijdsverloop in beslag neemt. Art. 380bis, 2°, Sw. bestraft een bepaalde activiteit, maar de geïncrimineerde gedraging hoeft niet noodzakelijkerwijze aan de hand van een reeks concrete gevallen bewezen te worden. Ook uit één enkel feit kan de rechter soeverein afleiden dat er een ge-

woonte gemaakt werd van deze bedrijvigheid en dat het gaat om een georganiseerde exploitatie van ontucht of prostitutie en niet om een alleenstaand geval (Cass.it., 13 juni 1967, *Riv.pen.*, 1968, II, 30).

Terecht herinnert het onderhavige arrest eraan dat het element "gewoonte" niet te zoeken is in het aantal feiten. Hoewel de herhaling en de openvolging bepalend zijn voor het scheppen van een gewoonte, toch moet er bovendien een zeker verband, een aaneenschakeling worden aangegeven tussen de opvolgende handelingen (Hoge Raad, 15 februari 1943, *N.J.*, 1943, n° 320; F.J.G. VAN VOORST TOT VOORST, "Artikel 250bis op de helling", *N.J.B.*, 1943, 233; *Prostitutie en strafrecht, Rapport van de commissie Stoffels*, pp. 14-15). Het gaat hier niet om een behavioristische opvatting van het misdrijf, maar om een wezenlijk kenmerk van het strafbaar benoemd gedrag.

A. Vandeplas

ARBEIDSHOF TE BRUSSEL

3e KAMER — 4 APRIL 1975

Voorzitter : de h. Van de Velden

Advocaten : mrs. J.J. Van Raemdonck loco Crousse en E. Lombaerde

Arbeidsovereenkomst bedienden—Verplaatsing van de onderneming—Wijziging van essentieel bestanddeel van arbeidsovereenkomst—Voorwaarden.

De verplaatsing van de onderneming rechtvaardigt ook de verplaatsing van de werknemers indien laatstbedoelden daardoor geen schade lijden buiten verhouding tot de economische noden van de onderneming en de verplaatsing binnen de grenzen van het normale blijft.

N.V. X t/ Y

Overwegende dat appellante in hoger beroep is gekomen van een eindvonnis, waarbij zij veroordeeld werd aan geïntimeerde te betalen de som van 426.930 fr. als opzeggingsvergoeding gelijk aan 15 maanden loon, te vermeerderen met de gerechtelijke interesten en de kosten van het geding ;

(...)

Overwegende dat geïntimeerde in dienst is getreden van appellante op 2 oktober 1956 als bediende ("à titre de sténo-dactylo bilingue français-flamand" ; cfr. brief van 2 oktober 1956 van appellante aan geïntimeerde) ; dat, enerzijds, appellante toen gevestigd was op het adres "Chaussée de Mons, 62" te Anderlecht en dat, anderzijds, geïntimeerde toen eveneens woonachtig was te Anderlecht, "37, avenue Gounod", laan gelegen in de onmiddellijke nabijheid van de bureaus van appellante ; dat bij brief van 2 juni 1965 appellante — nog steeds gevestigd op dezelfde plaats — aan geïntimeerde mededeelde dat zij voortaan als dienstoverste zou werken ("à titre de chef de service"), met een uitvoerige beschrijving van haar taak ; dat op te merken valt dat geïntimeerde op dat ogenblik nog steeds woonachtig was te Anderlecht, wat blijkt uit het adres "28, rue Henri Vieuxtemps" — waaraan voormelde brief van 2 juni 1965 gestuurd werd ; dat dit laatste adres nog altijd gelegen was in de onmiddellijke nabijheid van de werkplaats ; dat appellante op 2 december 1970 al de personeelsleden verwittigt dat de onderneming naar Diegem

zal overgebracht worden "vers le mois d'août 1971" en de vraag stelt of ze de bedoeling hebben in Diegem te gaan werken ("Avez-vous l'intention de venir travailler à Diegem ?") ; dat op 15 december 1970 geïntimeerde — die als woonplaats opgeeft "avenue de la Basilique, 375, 1080 - Bruxelles", m.a.w. Koekelberg, woonplaats die gelegen is op enkele stappen van de Basiliek van Koekelberg — ontkennend antwoordt, om de hiernavolgende redenen :

"Cette décision est motivée par les raisons suivantes :

— Eloignement du lieu de travail non compensé par une prise et remise à domicile directe et sans frais, en voiture, comme vous l'avez envisagé lors d'un entretien que nous avons eu précédemment et que vous n'avez pu me confirmer hier.

— Perte de temps sérieuse par rapport à la situation présente.

— Manque d'informations précises" ;

dat geïntimeerde bij haar beslissing blijft en er appellante op wijst dat zij de arbeidsvoorwaarden grondig en op een eenzijdige wijze wijzigt en aldus eenzijdig een einde maakt aan de arbeidsovereenkomst (cfr. o.m. de brieven van geïntimeerde van 26 april 1971, 30 april 1971, 27 juli 1971, 9 augustus 1971) ; dat op 9 augustus 1971 appellante de onderneming verplaatste naar Diegem en vaststelt, bij aangetekende brief van 9 augustus 1971, dat geïntimeerde zich sedert 9 augustus 1971 niet op de nieuwe werkplaats aanbiedt, en aldus, zonder reden en zonder inachtneming van de wettelijke opzeggingstermijn, het contract verbroken heeft ;

Overwegende dat de enige te beantwoorden vraag de volgende is : heeft appellante, door het verplaatsen van de onderneming van Anderlecht naar Diegem, in de gegeven omstandigheden, eenzijdig een essentieel element van de overeenkomst gewijzigd, zodat zij die overeenkomst verbroken heeft en contractbreuk heeft gepleegd ? ; dat de eerste rechter daarop, ten onrechte, positief heeft geantwoord, met als motivering, onder meer, dat geïntimeerde op de overeengekomen werkplaats te Anderlecht per autovoertuig kon gebracht en weggehaald worden door haar echtgenoot, zodat haar verplaatsing slechts 10 à 15 minuten in beslag nam ; dat geïntimeerde bovendien onder de middagpauze de gelegenheid had haar boodschappen te doen en dat dit alles van groot belang was, aangezien geïntimeerde diende te zorgen, niet alleen voor haar huishouden, maar ook voor haar oude moeder ;

Overwegende dat, in casu, de verplaatsing van de onderneming van Anderlecht naar Diegem geen belangrijke wijziging uitmaakt van een essentieel element van de overeenkomst vanwege appellante ; dat de verplaatsing van de ondernemingen de verplaatsing van de arbeidskrachten rechtvaardigt, wat overigens van aard is de vastheid van betrekking te waarborgen ; dat, rekening houdend met de bestaande verbindingsmiddelen, de verplichting voor de werknemers zich te verplaatsen, geen aantasting van hun rechten uitmaakt, zodra bewuste verplaatsingen binnen de grenzen van het normale blijven, wat hier het geval was (cfr. *Arbh. Luik*, 4 juni 1971, *J.T.T.*, 1972, 87) ; dat de wijziging van de werkplaats de werknemer geen schade mag toebrengen, buiten verhouding met de economische noden van de onderneming ; dat de onderneming een maatschappelijk,

economisch en menselijk milieu is, dat wederzijdse verplichtingen in het leven roept; dat de werkgever tot plicht heeft de vastheid van betrekking te verzekeren, onder voorbehoud van de noodwendigheden van de onderneming dat de werknemer sommige redelijke onaangenaamheden, geboden door het welzijn van de onderneming, moet aanvaarden (cfr. Arbrb. Brussel, 25 mei 1973, *J.T.T.*, 1974, 15-16; in dit geval werd de onderneming verplaatst van Brussel naar Tildonk); dat geïntimeerde, in onderhavig geval, tot plicht had de verandering van werkplaats te aanvaarden, die trouwens weinig ongemak voor haar opleverde; dat geïntimeerde derhalve, door te weigeren te arbeiden in de onderneming van appellante te Diegem, het contract onrechtmatig verbroken heeft;

Overwegende dat uit voorgaande beschouwingen volgt dat het hoger beroep gegrond en het incidenteel hoger beroep ongegrond is;

(...)

BURGERLIJKE RECHTBANK TE MECHELEN

1e KAMER — 4 MAART 1975

Voorzitter: de h. Kiekens

Rechters: de h. de Forche en mevr. Bourgeois

Advocaat: mr. A. Dewachter

Pacht—Opzegging—Misbruik van recht—Uittredingsvergoedingen.

Het invoeren van de pachtwetgeving m.b.t. de bepalingen die de opzegging regelen, moet in casu als misbruik van recht worden bestempeld.

De werkelijke toestand van de grond en de afwezigheid hierop van enige landbouwactiviteit kan niet worden gebracht onder de bescherming van de Pachtwet, daar de stringente bepalingen van deze wet de stabiliteit van landbouwbedrijvigheid met de daarbijhorende beperkte opzeggingsmogelijkheden beogen.

De bijzondere uittredingsvergoeding van art. 46 wordt toegekend in de gevallen van pachtbeëindiging met het doel aan de betrokken pachtgoederen een andere bestemming te geven dan landbouwbestemming; deze vergoeding is slechts verschuldigd indien en in zover de pachter schade lijdt.

Van Ranst t/ Spiessens en Lamberts

Gezien het vonnis door de Vrederechter van het kanton Willebroek op 22 maart 1974 tussen partijen gewezen;

Gezien de akte van beroep van 19 april 1974 waarbij appelland (verweerder in eerste aanleg) beroep instelt tegen alle beschikkingen van het vonnis in eerste aanleg;

Gezien het tussenvonnis van deze rechtbank van 24 september 1974 waarbij de heropening der debatten werd bevolen;

Gezien de conclusie van appelland waarbij deze een tegeneis instelt tot het bekomen van een vergoeding van

25.000 frank op grond van de artt. 45 en 46 van de Pachtwet;

Gezien de conclusie van geïntimeerden waarbij zij incidenteel beroep instellen tot het bekomen van een schadevergoeding van 25.000 frank wegens bevuiling van de grond;

Aangezien de feiten als volgt kunnen worden samengevat: geïntimeerden zijn eigenaar geworden, volgens akte van 17 april 1973 verleden door notaris Loncin te Puurs, van een perceel bouwgrond, gelegen te Hingene aan de Koningin Astridlaan, gekadastraerd sectie A delen van nummers 140/0 en 140/2, groot 17 a 12 ca; op 11 februari 1974 hebben zij een bouwvergunning verkregen; de kwalificatie bouwgrond van dit perceel wordt niet betwist; evenmin wordt betwist dat de grond verhuurd is;

Aangezien appelland beweert, hetgeen geïntimeerden betwisten, dat deze huur als pacht moet worden gekwalificeerd en dat bijgevolg de Pachtwet van 4 december 1969 van toepassing is, wat door de eerste rechter niet werd aanvaard;

Aangezien het beroep van appelland in dit geschil niet relevant is, daar de Pachtwet toepasselijk kan zijn zelfs indien appelland geen landbouwer is; de klemtoon ligt niet op de hoofdbedrijvigheid van de exploitant maar wel op de bestemming van landbouw die hij aan het erf geeft (*Parl. Besch., Senaat*, 1964-1965, nr. 295, p. 3);

Aangezien het door geïntimeerden gekocht perceel deel uitmaakt van een onroerend goed van grotere oppervlakte waarvan Henri Ch. F.J.M. hertog d'Ursel eigenaar was en waarvoor deze een verkavelingsvergunning bekomen had op 10 januari 1973;

Aangezien de authentieke akte van 17 april 1973 vermeldt dat het verkochte goed sedert 1968 zonder schrift verhuurd is aan J. Van Ranst en dat de koper het genot van het goed bekomt door het optrekken der prorata pacht vanaf de datum van de akte;

Aangezien ook uit de verklaring van J. Thielemans, rentmeesteres en gevolmachtigde om grond toebehorend aan Henri Ch. F.J.M. hertog d'Ursel te verhuren, blijkt dat het perceel grond, gelegen te Hingene, Koningin Astridlaan reeds in 1968 als bouwgrond verhuurd was met het beding dat deze huur slechts van jaar tot jaar liep;

Aangezien een huur van 1968, als pacht gekwalificeerd, krachtens art. IV van de overgangsbepalingen van de Wet van 4 november 1969 ressorteert onder de nieuwe pachtwetgeving;

Aangezien, in geval van een mondelinge overeenkomst, degene die in het bezit is van een landeigendom het bewijs mag leveren door alle middelen rechtens van het bestaan van een pacht en van de pachtvoorwaarden (art. 3, Wet 4 november 1969);

Aangezien aan geïntimeerden elk initiatief wordt ontzegd om buiten het geschreven contract te bewijzen (A.E. van Hoestenbergh, "Het schriftelijk bewijs van het landpachtcontract", in *Recht in beweging*, opstellen aangeboden aan prof. mr. Ridder R. Victor, t. II, p. 1198); de wetgever heeft hier dus zeer duidelijk willen afwijken van het beginsel van de gelijkheid van partijen tegenover het bewijs (R. Eeckloo, *Pacht en Voorkoop*, 1970, nr. 59, p. 85);

Aangezien niet kan worden ontkend dat appelland

reeds pachter was van Henri Ch. F.J.M. hertog d'Ursel en dat geïntimeerden als verkrijgers van het goed volledig in de rechten en de verplichtingen van de verpachter zijn getreden (art. 55, Wet 4 november 1969) ;

Aangezien geïntimeerden zich als verpachters voordoen, daar zij appellant in verzoening hebben opgeroepen op 13 februari 1974, hoewel deze niet is verschenen, vooraleer hem voor de vrederechter te dagvaarden op 27 februari 1974 ;

Aangezien de door eisers, huidige geïntimeerden, ingeleide vordering ontvankelijk is ;

Aangezien appellant de toepassing van de Pachtwet inroept met betrekking tot de opzegging door geïntimeerden gedaan ;

Aangezien in casu deze opzegging alleen kan worden gegeven op het ogenblik van iedere verlenging van de pacht op voorwaarde dat de verpachter ten minste drie maanden vóór het einde van de lopende pachtperiode hiervan kennis heeft gegeven aan de pachter (art. 6, 2e lid), d.w.z. dat in concreto deze opzegging ten vroegste mogelijk zou zijn in 1977 ;

Aangezien het inroepen van de pachtwetgeving met betrekking tot de bepalingen die de opzegging regelen in casu als misbruik van recht moet worden bestempeld ;

Aangezien uit de verklaring van de burgemeester van de gemeente Hingene van 25.2.1974 blijkt dat het door geïntimeerden gekocht perceel bestond uit een uitgezaveld perceel dat gediend heeft als gemeentelijke stortplaats voor huisvuil tot op de datum van aankoop door geïntimeerden ;

Aangezien uit de verklaring van de veldwachter van Hingene van 27 februari 1974 blijkt dat het achterste gedeelte van de bouwgrond — lot 4 en 5 van het verkavelingsplan — vóór de verkoop ervan in staat van vuilnisbelt verkeerde ; lot 4 werd door geïntimeerden aangekocht en dezen hebben het gedeelte waar het stort geweest is afgelaagd en terug met goede zwarte aarde aangevuld ;

Aangezien appellant zich nooit heeft verzet tegen de opruimingswerken op en het in bezit nemen door geïntimeerden van het door hem gepacht perceel ;

Aangezien uit de verklaring van 7 mei 1974 van de landmeter die het verkavelingsplan heeft opgemaakt, blijkt dat ongeveer 5 a 75 ca van het perceel weide was en de overige oppervlakte van het perceel — 11 a 37 ca — uit een opgevolde put bestond ; deze put is afkomstig uit de oorlogsjaren en werd aangewend om vliegtuigen te camoufleren ; de put werd na de oorlog opgevuld door de bevolking met allerhande afval, stenen enz. ;

Aangezien het duidelijk is dat appellant op het door geïntimeerden gekocht perceel niet de minste landbouwbedrijvigheid ontwikkelt ; dat zelfs niet wordt aangevoerd dat het kleine gedeelte weide dienstig is in het geheel van de landbouwexploitatie, die appellant geëigend op andere percelen heeft ;

Aangezien de Pachtwet van 4 november 1969 als voornaamste doelstelling had "de aanpassing van de pachtwetgeving aan de sinds de Wet van 7 juli 1951 grondig gewijzigde landbouwsituatie" ; hierbij werd vooral gedacht aan het feit dat in ieder land- of tuinbouwbedrijf steeds meer kapitaal diende te worden geïnves-

teerd ingevolge de stijging van de overnamevergoedingen en de steeds dringender wordende noodzaak van modernisering, rationalisering en omschakeling ; zonder een minimum van bedrijfszekerheid werden de hiertoe vereiste investeringen ondenkbaar geacht op pachtbedrijven ; daarom werd ernaar gestreefd een grotere stabiliteit te waarborgen aan de zittende pachter (R. Eeckloo, *Pacht en Voorkoop*, 1970, nr. 2, pag. 40) ; ,

Aangezien de werkelijke toestand van de grond en de afwezigheid hierop van enige landbouwbedrijvigheid niet onder de bescherming van de Pachtwet kunnen worden gebracht, daar de stringente bepalingen van de Pachtwet de stabiliteit van landbouwbedrijvigheid met de daarbijhorende beperkte opzeggingsmogelijkheden beogen ;

Aangezien rechtsmisbruik reeds wordt aanvaard wanneer de gewraakte rechtsuitoefening voor de houder van het recht (in casu appellant) geen redelijk belang heeft (W. Van Gerven, *Beginselen van Belgisch Privaatrecht, Algemeen deel*, 1969, nr. 70, p. 185) ;

Aangezien ook het belang van geïntimeerden in acht moet worden genomen ; het uitsluiten van de mogelijkheid tot het verwezenlijken van hun bouwplannen nog voor verscheidene jaren, op de grond waarvan zij eigenaar zijn en die, hoewel verpacht, niet wordt aangewend in het kader van een landbouwexploitatie, betekent een schade voor geïntimeerden ;

Aangezien misbruik van recht bovendien wordt aanvaard wanneer de schade berokkend aan een partij (geïntimeerden) buiten verhouding is tot het geringe voordeel dat de houder van het recht (appellant) haalt uit die bepaalde uitoefeningswijze, in casu het inroepen van de Pachtwet met betrekking tot de opzegging (zie W. Van Gerven, *Algemeen Deel*, 1969, nr. 70, pag. 188) ;

Aangezien uit de feitelijke omstandigheden van het geval blijkt dat appellant in strijd handelt met art. 29 van de Pachtwet en dat deze gedragswijze inhoudt dat de verpachters (de geïntimeerden) de ontbinding van de pachtovereenkomst zouden kunnen vragen ;

Aangezien deze ontbinding niet wordt gevraagd, kan de rechtbank ze niet uitspreken zodat de opzegging door eisers, huidige geïntimeerden, in eerste aanleg bekomen, moet worden bevestigd, zonder naleving van de door de Pachtwet voorgeschreven termijnen ;

Aangezien appellant bij tegeneis vergoedingen vordert op grond van de artt. 45 en 46 van de Pachtwet ;

Aangezien de gewone uittredingsvergoeding verschuldigd is wanneer de pachter het pachtgoed verlaat ;

Aangezien appellant niet het bewijs levert dat stro en mest werd achtergelaten, noch dat hij bij voorraad gedane bebouwingen heeft verricht en evenmin dat er nog een navette in de grond aanwezig is ;

Aangezien bij het ontbreken van een plaatsbeschrijving appellant wordt geacht het goed te hebben ontvangen in de staat waarin het zich bevindt op het ogenblik dat hij het verlaat (art. 45, 6e lid) ;

Aangezien voor een stortplaats en een verlaten weide geen uittredingsvergoeding verschuldigd is ;

Aangezien geïntimeerden bereid zijn een vergoeding te betalen en de rechtbank vragen deze vergoeding ex aequo et bono vast te stellen ; dat het echter duidelijk is dat er geen reden aanwezig is om enige vergoeding toe te kennen ;

Aangezien de bijzondere uittredingsvergoeding van art. 46 wordt toegekend in de gevallen van pachtbeëindiging met het doel aan de betrokken pachtgoederen een andere bestemming te geven dan landbouwbestemming; dat echter deze vergoeding slechts verschuldigd is indien en in zover de pachter schade lijdt;

Aangezien appellant geen schade inroept noch aan bedrijfsverlies, aan dieren en materiaal, noch aan genotsderving wegens het voortijdig beëindigen van de pacht, noch aan waardevermindering van zijn bedrijf wegens het onttrekken van deze grond aan de landbouw, noch enige andere schadepost bewijst; dat derhalve geen bijzondere uittredingsvergoeding verschuldigd is;

Aangezien het incidenteel beroep van geïntimeerden tot het bekomen van schadevergoeding wegens bevuiling van de grond onder inbreuk van art. 29 van de Pachtwet ongegrond is daar geen bewijs van schade, voortvloeiende uit de niet-naleving van de pachtvereenkomst, wordt aangetoond;

Om die redenen,

De Rechtbank,
rechtdoende in graad van hoger beroep en op tegenpraak,

Wat het hoofdberoep betreft:

ontvangt het hoofdberoep en verklaart het gedeeltelijk gegrond; wijzigt de bestreden beslissing in zover deze appellant veroordeelt tot betaling aan geïntimeerden van 520 frank, en op dit punt opnieuw beslissend, veroordeelt appellant tot betaling aan geïntimeerden van 408 frank te vermeerderen met de gerechtelijke interesten voor het achterstallige pachtgeld; bevestigt de bestreden beslissing wat het overige van de oorspronkelijke hoofdvordering betreft;

Wat de oorspronkelijke tegenvordering van appellant betreft

ontvangt deze tegenvordering doch verklaart ze ongegrond en bevestigt op dit punt tevens de bestreden beslissing;

Wat het incidenteel beroep van geïntimeerden betreft ontvangt dit incidenteel beroep doch verklaart het ongegrond.

VREDEGERECHT TE BRUGGE

3e KANTON — 20 DECEMBER 1974

Rechter: de h. A. De Ketelaere

Advocaten: mrs. P. Ducheyne en J. Van den Heuvel

Handelshuur—Bepaling—Tentoonstellingszaal.

Een maatschappij met zetel te Brugge huurt te Knokke een verdieping gelijkvloers, die zij gebruikt als tentoonstellingsruimte met uitstalling van meubelen voor de ramen.

Opdat de Handelshuurwet toepassing kan vinden, moet het gehuurde een plaatselijke verkoopdienst bevatten of ten minste een onderdeel zijn van een voor kleinhandel ingerichte winkelruimte, zodat er rechtstreeks

contact is met het publiek, ofwel uitdrukkelijk verhuurd zijn als een tot de uitoefening van de handel van de huurster nodig bijlokaal. Buiten die gevallen is het gehuurde dat alleen tot uitstalling van koopwaar dienstig is, niet door de Handelshuurwet beschermd. Een verkoopdienst in het lokaal tijdens de vakantie doet het niet onder de wet vallen, daar het niet in hoofdzaak voor een kleinhandel bestemd is, en het kan dan evenmin als bestemd voor een seizoenhandel worden aangemerkt.

Claeys e.a. t/ P.V.B.A. Galerijen De Jonckheere

A. De standpunten van partijen ten aanzien van hun geschil

Bij akte, op 23 juli 1974 voor notaris P. Soenen te Brugge verleden, er geboekt op 25 juli 1974 en overgeschreven ten kantore van hypotheek op 29 juli 1974, verwerven eisers, bij aankoop vanwege mevrouw Alice Somers, de onverdeelde eigendom van een handelshuis, gelegen te Knokke-Heist, Lippenslaan, 158.

De verdieping gelijkvloers van dit handelshuis wordt in huur gehouden door verweerster.

De koopakte bevat desaangaande volgende tekst:

«Zij (de kopers) verklaren kennis te hebben dat het gelijkvloers verhuurd is aan de P.V.B.A. Galerijen De Jonckheere te Brugge tegen de prijs van 60.000 frank per jaar sedert 15 april 1961.

«De kopers zullen in het genot treden van het goed vanaf 1.1.1975.

«Voor het wezenlijk gebruik van het verkochte goed zullen de kopers zich moeten verstaan met de huurders zonder tussenkomst noch waarborg vanwege de verkopster».

Bij aangetekende brief, verstuurd op 21 augustus 1974, melden eisers aan verweerster hun verworven eigendomsrecht en geven zij huuropzegging tegen 31 december 1974, meteen verweerster verzoekende haar instemming te geven tegen 10 september 1974.

Daar eisers deze instemming niet bekwamen, vorderen zij thans de geldig-en-van-waardeverklaring van de door hen gegeven opzegging, met bevel aan verweerster tot ontruiming tegen 31 december 1974, en, bij gebreke daaraan te voldoen, machtiging tot uitdrijving, en veroordeling van verweerster tot betaling van een dagelijkse bezettingsvergoeding van 750 frank vanaf 1 januari 1975 tot de datum van de ontruiming.

Verweerster besluit tot nietigverklaring dezer opzegging en tot afwijzing der vordering als ongegrond.

Zij beroept zich daartoe op een handelshuurovereenkomst, door haar aangegaan op 30 maart 1961 met de rechtsvoorgangster van eisers ingaande op 15 april 1961, voor een termijn van negen jaar, welke, volgens verweerster, vanaf 15 april 1970, voor een nieuwe termijn van 9 jaar, namelijk tot 14 april 1979, stilzwijgend hernieuwd is geworden bij gebreke van enig antwoord op het aan eisers rechtsvoorgangster te gelegener tijd en regelmatig gericht verzoek tot wettelijke huurhernieuwing, bij aangetekende brief, haar door verweerster verstuurd op 13 januari 1969, overeenkomstig artikel 14 van de Wet van 30 april 1951.

Derhalve meent verweerster bescherming te vinden in artikel 12 van de wetgeving op de handelshuurovereen-

komsten en is zij van oordeel dat de haar gegeven opzegging geen uitwerking kan hebben, aangezien zij niet beantwoordt aan de voorschriften dezer wetsbepaling, zowel wegens het niet naleven van de termijn van één jaar, als wegens het gebrek aan vermelding van een der opzeggingsredenen, vervat in artikel 16, I, 1 à 4.

Daartegenover stellen eisers

1) dat de wetgeving op de handelshuurovereenkomsten niet van toepassing is, daar verweerster het huurgoed gebruikt als tentoonstellingszaal en niet voor het drijven van een kleinhandel in rechtstreeks contact met het publiek, zoals vereist door artikel 1 dezer wetgeving ;

2) dat de stilzwijgende huurhernieuwing, waarop verweerster zich beroept, hun niet tegenstelbaar is, bij gebreke aan vaste dagtekening dezer en aan enige vermelding ervan in hun aankoopakte, noch enige desaangaande erin omschreven verplichting.

Verweerster is nochtans van mening dat eisers eigendomstitel wel deze verplichting bevat.

Ook biedt verweerster aan te bewijzen door alle midelen van recht, getuigen inbegrepen, «dat de door haar gehuurde plaatsen in het pand, Lippenslaan, nr. 158 te Knokke, sinds 15 april 1961 en nu nog door haar worden gebruikt voor een kleinhandel, namelijk een meubelwinkel, in rechtstreeks contact met het publiek, en dit minstens gedurende de paasvakantie en van 1 juli tot 31 augustus ; dat tijdelijke onderbrekingen in deze uitoefening van de kleinhandel in rechtstreeks contact met het publiek enkel te wijten zijn aan personeelstekort en aan overmacht».

B. Bespreking in feite en in rechte

1. Nopens de toepasselijkheid van de Wet van 30 april 1951 op het besproken huurgoed

Het huurgoed wordt door verweerster gebruikt als tentoonstellingsruimte met meubeluitstalling voor de vensterramen, en vermelding tegenover de eveneens als vensterraam dienstdoende toegangsdeur dat de verkoopdienst gevestigd is op het adres van verweerster te Brugge.

Opdat de Wet op de handelshuurovereenkomsten zou toepasselijk zijn, zou het huurgoed een plaatselijke verkoopdienst moeten bevatten of minstens een onderdeel dienen te zijn van een voor kleinverkoop ingerichte winkelruimte, zodat er rechtstreeks contact is met het publiek, overeenkomstig artikel 1 van voormelde wetgeving, ofwel nog uitdrukkelijk dienen verhuurd te zijn als een tot de uitoefening van verweersters handel nodig bijlokaal, overeenkomstig artikel 4, 2° (La Haye en Van Kerckhove, *Les baux commerciaux*, edit. 1970, nr. 1501).

Buiten deze gevallen is het huurgoed, alsdan alleen dienstig tot uitstalling van koopwaren, niet beschermd door de wetgeving op de handelshuurovereenkomsten (Rb. Brussel, 20 juni 1964, *J.T.*, 1964, p. 574, nr. 76; zie ook, uitvoerig gemotiveerd, Rb. Antwerpen, 20 maart 1952, *R.W.*, 1952-53, 121).

Verweerster beweert dat er een verkoopdienst in het huurgoed is ingericht telkenjare gedurende de paasvakantie en van 1 juli tot 31 augustus, en zij biedt aan dit te bewijzen met getuigen, overeenkomstig hierboven vermeld aanbod.

Zij doet gelden dat, ofschoon de wetgever een *rechtstreeks* contact met het publiek vereist, hij niet stelt dat dit contact «voortdurend» dient te zijn.

Verweerster verliest blijkbaar uit het oog dat de wetgever desniettemin vereist dat het huurgoed «in hoofdzaak» dient bestemd te zijn voor kleinhandel.

Zelfs indien de bewering van verweerster zou stroken met de werkelijkheid, dan nog zou deze plaatselijke verkoopdienst, ingericht gedurende ongeveer één vijfde van het huurjaar, niet als hoofdzakelijke bestemming van het huurgoed kunnen beschouwd worden.

Ten onrechte zou verweerster zich beroepen op de rechtspraak, die ook de onze is, die aanvaardt dat de wetgeving op de handelshuurovereenkomsten bescherming geeft aan de huurders-exploitanten van kleinhandelsbedrijven aan de kust, die enkel open zijn gedurende de achtereenvolgende seizoenen, daar het alsdan duidelijk is dat deze van jaar tot jaar in stand gehouden seizoenhandel de hoofdzaak, ja zelfs het enige voorwerp van de huur uitmaakt.

Het door verweerster aangeboden getuigenbewijs is derhalve niet ter zake dienend.

Ten overvloede kan daaraan toegevoegd worden dat dit aanbod tevens van alle ernst ontbloeit is zoals moge blijken uit volgende vaststellingen :

— verweerster is niet bij machte enige boekhouding betreffende haar beweerde verkoopdienst in het besproken huurgoed voor te leggen ;

— evenmin enige reclame (hoewel algemeen bekend is dat verweerster op geen reclamekosten ziet en het evident is dat het tijdelijk openen van een seizoenverkoopdienst te Knokke uiteraard gepaard zou gaan met aangepaste aankondigingen in de menigvuldige plaatselijke publiciteitsbladen, vooral tijdens het seizoen) ;

— verweerster betwist niet dat er niet eens een telefoon voorhanden is (hoewel een effectieve verkoopdienst uiteraard bestendig contact dient te hebben met het bedrijf te Brugge) ;

— op geen enkel reclame van verweerster wordt het huurgoed vermeld als «bijhuis» hoewel zulke vermelding, bij publiciteit van het «hoofdhuis» gebruikelijk is ;

— tegenover het proces-verbaal van vaststelling van gerechtsdeurwaarder Van den Meersschaut uitgevoerd op 26 juni 1974 (waaruit o.m. blijkt dat de toegangsdeur ontdaan is van elk middel voor het publiek om deze te openen), is de vaststelling uitgevoerd op 9 november 1974 door gerechtsdeurwaarder Roger Verleyen klaarblijkelijk het resultaat van een door (alsdan reeds in geding zijnde) verweerster opgevoerde montage (bericht aan de «toegangsdeur» met melding der openingsuren) ;

— op foto nr. 6, gevoegd bij dit proces-verbaal, heeft verweerster duidelijk de werking van haar «verkoopdienst» geïmproviseerd, dan nog op een stuntelijke wijze : de «kopers» zitten in een voor het raam uitgestalde zetel en de «verkoper» beschikt niet eens over een tafel om de «bestelling» te noteren : rechtstaande neemt hij deze op, schrijvende op een in zijn hand gehouden bloc-note, zoals een kellner de bestelling opneemt in een café of restaurant...

Wij mogen derhalve besluiten dat de wetgeving op de handelshuurovereenkomsten ter zake niet toepasselijk is, bij gebreke van (hoofdzakelijke) bestemming van het

huurgoed, voor het uitoefenen van een kleinhandel in rechtstreeks contact met het publiek.

2. *Nopens de tegenstelbaarheid van verweersters huur-rechten t.o.v. eisers*

Nu uitgemaakt is dat verweersters huur-rechten niet vallen onder de toepassing van de wetgeving op de handelshuurovereenkomsten, is meteen uitgemaakt dat, na het beëindigen van de met eisers rechtsvoorgangster schriftelijke aangegane huurovereenkomst vanaf 15 april 1961 voor de duur van negen jaar, de huur, t.o.v. eisers rechtsvoorgangster stilzwijgend werd voortgezet volgens het gemene recht.

De huur, waarvan eisers verklaren kennis te hebben bij het aangaan hunner koopakte, kan derhalve geen andere zijn dan deze.

3. *Nopens de toe te passen opzeggingstermijn*

Volgens de plaatselijke gebruiken aan de kust is dergelijke huur te beschouwen als lopende van jaar tot jaar, met opzeggingsmogelijkheid minstens drie maanden voor de verjaardag (zie gebruiken 1e Kanton Oostende: Pauwels en Raes, *Praktisch Handboek voor Privaathuur en Handelshuur*, Edit. 1971, p. 289 onder B.).

De door eisers gegeven huuropzegging is derhalve geldig tegen 15 april 1975.

Er kan niet ingegaan worden op het door verweerster in ondergeschikte orde gestelde verzoek om de opzeggingstermijn te verlengen tot na het zomerseizoen 1975, daar dit verzoek op geen enkele rechtsgrond steunt.

4. *Bezettingsvergoeding*

De vordering tot betaling dezer is voorbarig — des te meer daar eisers gelegenheid zullen hebben tot uitvoering (zo nodig) van dit vonnis ;
(...)

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (2e Kamer), 8 oktober 1974

Abnormalen en gewoontemisdadigers—Terbeschikkingstelling van de regering—Art. 24 W.B.M.—Motivering.

Art. 24 W.B.M. bepaalt, dat ingeval de maatregel (van terbeschikkingstelling) niet door de wet is voorgeschreven, de procedure betreffende de misdrijven die als grondslag van de herhaling gelden, bij het dossier der vervolging worden gevoegd en de gronden van de beslissing hierin worden omschreven.

Ambtshalve een middel afleidend uit de schending van dat artikel doordat het bestreden arrest (Hof Brussel, afd. Antwerpen, 19 juni 1974) beveelt dat eiser tot cassatie gedurende tien jaar na het verstrijken van zijn straf ter beschikking van de regering zal worden gesteld, zonder de redenen van die beslissing nader te bepalen, beslist het Hof:

"Overwegende dat het arrest, na eiser tot een gevangenisstraf van twee jaar, tot een geldboete van 250 frank, verhoogd met opdecimen, en tot ontzetting, voor een termijn van vijf jaar, uit de rechten opgesomd in art. 31, 1°, 3°, 4° en 5°, van het Strafwetboek veroordeeld te hebben wegens diefstal door middel van braak, inklimming of valse sleutels in staat van herhaling als bepaald in artikel 56, lid 2, van het Strafwetboek, beveelt dat eiser gedurende tien jaar na

het verstrijken van zijn straf ter beschikking van de regering zal worden gesteld, zonder duidelijk en concreet de redenen op te geven waarom het ten aanzien van eiser het recht, dat artikel 23 van de wet tot bescherming van de maatschappij aan de rechter toekent, meent te moeten toepassen ;

"Dat het aldus artikel 24 van bedoelde wet schendt ;

"Overwegende dat het ter beschikking van de regering stellen samen met de voormelde straf een onsplitsbaar geheel uitmaakt."

De vernietiging van de beslissing op de strafvordering brengt de vernietiging mee van de beslissing op de civielrechtelijke vordering van de burgerlijke partij, die er het gevolg van is, zelfs al is laatstgenoemde beslissing geen eindbeslissing.

(Voorzitter: ridder Rutsaert—Raadsheer-rapporteur: de h. Versée—Advocaat-generaal: de h. Velu—In de zaak: Cabus t/ Sony Overseas N.V.).

NOOT—Zie Cass., 26 november 1974, R.W., 1974-75, 1498, met noot van A. VANDEPLAS.

Hof van Cassatie (2e Kamer), 26 mei 1975

Betekening en kennisgeving—Dagvaarding—Strafzaak Afschrift ter hand gesteld aan kind beneden zestien jaar—Geen nietigheid.

Tegen het op 10 december 1974 door de Correctionele Rechtbank te Bergen in hoger beroep gewezen vonnis, dat hem wegens overtreding van het Wegverkeersreglement veroordeelt, voert beklaagde de schending van art. 35, lid 3, Ger.W. aan, op grond dat de dagvaarding om voor de politierechtbank te verschijnen door de deurwaarder werd betekend te zijner woonplaats aan zijn dochter, aan wie een afschrift van de vordering van het openbaar ministerie alsmede van het exploit van dagvaarding werd ter hand gesteld, ofschoon ze geen volle zestien jaar was ; beklaagde leidt daaruit af, dat de procedure zowel in eerste aanleg als in hoger beroep door nietigheid is aangetast.

"Overwegende dat enerzijds de niet-naleving van de regel voorgeschreven bij artikel 35, lid 3, van het Gerechtelijk Wetboek eventueel de aansprakelijkheid van de gerechtsdeurwaarder tot gevolg heeft, maar niet de sanctie van nietigheid ;

"Overwegende dat anderzijds het vonnis vaststelt, zonder uit dien hoofde bekritiseerd te worden, dat de aangeklaagde onregelmatigheid de rechten van de verdediging niet heeft geschonden ;

"Dat het middel niet kan worden aangenomen."

(Voorzitter: baron Richard—Raadsheer-rapporteur: de h. Legros—Advocaat-generaal: de h. Charles—Advocaat: mr. Coleman—In de zaak: Demeunynck).

MEDEDELINGEN EN BERICHTEN

Studiedag "Arbeidsongeschiktheid"
op 22 november 1975 te Antwerpen

Het Hof van Beroep en het Arbeidshof te Antwerpen, de Vlaamse Conferentie bij de Balie te Antwerpen en de Universitaire Inrichting Antwerpen (UIA) houden op zaterdag 22 november 1975 in de gebouwen van het Departement Rechten van de UIA, Universiteitsplein 1, Wilrijk, een gezamenlijke studiedag over het onderwerp "Arbeidsongeschiktheid".

De problematiek van het vaststellen, begroten en vergoeden van menselijke schade blijft behoren tot de juridische actualiteit. Het is een boutade te stellen dat in een periode van industrialisatie en mobiliteit de gevallen van arbeidsongeschiktheid steeds talrijker en ingewikkelder worden. Talloze juristen worden dagelijks geconfronteerd met vragen rond de evaluatie en vergoeding van arbeidsongeschiktheid, niet alleen

in het kader van het gemene recht, maar ook in de verschillende sectoren van het sociaal recht. In al deze wetgevingen staat het begrip — dat overal een ietwat verschillende definitie heeft meegekregen — trouwens centraal.

Desondanks heeft het lange tijd geduurd vooraleer het tot een grondige wetenschappelijke bezinning is gekomen, niet in het minst omdat het een multidisciplinair probleem betreft met juridische, medische, economische en arbeidskundige aspecten. Het verschijnen van de reeks "Schade aan de mens" van dr. jur. J. VAN STEENBERGE, dr. med. D. LAHAYE en dr. jur. J. VIAENE, waarin al deze aspecten grondig worden behandeld, was de aanleiding tot het inrichten van deze studiedag.

Het is de bedoeling juristen en geneesheren die in de praktijk met de geschetste problematiek te maken hebben, de gelegenheid te bieden kennis te maken met de resultaten van deze studie. Via een panel zal tussen juristen en medische experts, die elk een eigen taak hebben bij evaluatie en vergoeding, grondig van gedachten kunnen worden gewisseld over het voor de slachtoffers en hun rechtverkrigenden belangrijke probleem van de arbeidsongeschiktheid.

Hierna volgt het programma :

zaterdag 22 november 1975

- 9.30 Ontvangst der deelnemers
- 10.00 Verwelkoming door de heer L. DREESSEN, voorzitter van de Vlaamse Conferentie
- 10.05 Evaluatie en vergoeding van arbeidsongeschiktheidschade door prof. dr. J. VAN STEENBERGE, U.I.A.
- 11.00 Koffie - pauze
- 11.30 Discussie
Panel o.l.v. de heer M. VAN COPPENOLLE, eerste voorzitter in het Arbeidshof, met de heren :
H. Segers, advocaat
J. Viaene, docent K.U.L.
E. Ceulemans, magistraat
A. Van Passel, arts-deskundige
M. Loos, magistraat.
- 12.30 Middagmaal
- 14.00 Medische expertisen en arbeidsongeschiktheid door prof. dr. D. LAHAYE, K.U.L.
- 15.00 Koffie - pauze
- 15.30 Discussie
Panel o.l.v. de heer E. CEULEMANS, kamervoorzitter in het Hof van Beroep, met de heren :
H. Segers, advocaat
A. Van Passel, arts-deskundige
J. Viaene, docent K.U.L.
M. Loos, magistraat.
- 17.00 Receptie

Het secretariaat wordt waargenomen door kamervoorzitter J.R. Rauws, Arbeidshof, Cockerillkaai 39, 2000 Antwerpen. De inschrijvingsprijs bedraagt fr. 500 (fr. 250 voor studenten), te storten op zijn postrekening nr. 000-0521803-40.

Stichting Fernand Lazard

instelling van openbaar nut, opgericht bij Regentsbesluit op 31 januari 1949,

De Stichting Fernand Lazard, heeft ten doel aan jongelieden van Belgische nationaliteit, die hun hogere studiën hebben beëindigd, bij de aanvang van hun beroepsleven een financiële steun toe te kennen onder de vorm van leningen, vrij van interesten.

De interventies van de Stichting Fernand Lazard beogen :

- 1° het vergemakkelijken van de aankoop van de door het beroep vereiste werkbenodigdheden, welke die ook mogen zijn (bijvoorbeeld : instrumentaria, onmisbare boeken, enz.) ;
- 2° het ten laste nemen van de installatiekosten van een kabinet, met uitzondering van huurkosten en die van wijzigingen aan onroerende goederen.

Om voor onderzoek in aanmerking te worden genomen, zal elke aanvraag moeten gepatroneerd zijn door twee professoren van de kandidaat.

Een eerste terugbetaling van deze lening zal moeten gedaan worden vanaf het derde jaar, door een erkenningsakte die minstens het tiende vertegenwoordigt van de toegestane lening. De daaropvolgende terugbetalingen zullen jaarlijks moeten gebeuren opdat op het einde van het negende jaar alleen een tiende van de lening nog zou moeten terugbetaald worden ; de schuld moet vereffend zijn in tien jaar.

De kandidaten moeten, vóór 1 januari of 1 juni van elk jaar, hun aanvraag richten tot de h. Marcel Grosjean, Beheerder van de Stichting Fernand Lazard, Egmontstraat 11 te 1050 Brussel, Tel. (02) 511.81.00.

Contact van minderjarige gedetineerden met hun advocaat — Erratum

Aan het einde van de mededeling betreffende bovenvermeld onderwerp (R.W., 1975-76, 60-61) dient de verwijzing als volgt te worden gelezen : *Vragen en Antwoorden, Kamer*, 1974-75, 2502-2503.

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie bij de Balie te Gent Openingszitting op 25 oktober 1975

De plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie bij de Balie te Gent heeft plaats op zaterdag 25 oktober 1975 in de zaal van het Hof van Assisen.

Mr. Arsène Rijckaert houdt de openingsrede over "Vissen en recht".

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor gemeenterecht—27e jg
Boekbespreking—Parlementaire vragen—Administratieve wetgeving—Rechtspraak.

De Gemeente—50e jg, nr. 274, aug.-sept. 1975

Van de redactie—De eerste rationaliseringsmaatregelen in het lager onderwijs—Verslag over de algemene vergadering van de Vereniging van Belgische steden en gemeenten (Brussel 9 juni 1975)—Raadplegingen—Wetgeving—Rechtspraak—Verzorg uw taal, door J. Verhasselt—Bibliografische kroniek—Kroniek "Openbare onderstand".

Belgische rechtspraak in handelszaken—7e jg, nov.-dec. 1974 Rechtspraak.

Nederlands Juristenblad—jg 50, 1975, nr. 31

A.M. Gerritsma, De geslachtsnaam en de emancipatie van de vrouw—G.R. De Groot, Het recht van de geslachtsnaam in beweging—H. Drion, Stellingen voor de vergadering van de N.J.V. op 19 oktober 1973—Th. L. Van Veen, Inflatie tast jaarlijks competentie kantonrechter aan—J. Charité, Afwijkende benamingen in de Hoge Raad—J.C.M. Leyten, Procesverbaal van zwaarigheden.

nr. 32

J.M. Polak, Regeringsnota's en regeren per nota—E.D. Hirsch - Ballin †, Over de invloed van het positivisme op de rechtswetenschap—A.J.M. Kuurt, Nederlandse Antillen, rechtshogeschool, hogeschool, universiteit ?—O.M. Eygenraam-Loeff, Herstel van de ontheven of ontzette onder in het 'blote' gezag (art. 277 B.W.)—J.P. Balkema, Het bezwaarschrift tegen de summier dagvaarding—Stan Smeets, Naar gewestelijke gerechten—G.J. Maaldrink, Bloedproef en gordels niet verplicht voor militairen—Rechtspraak.